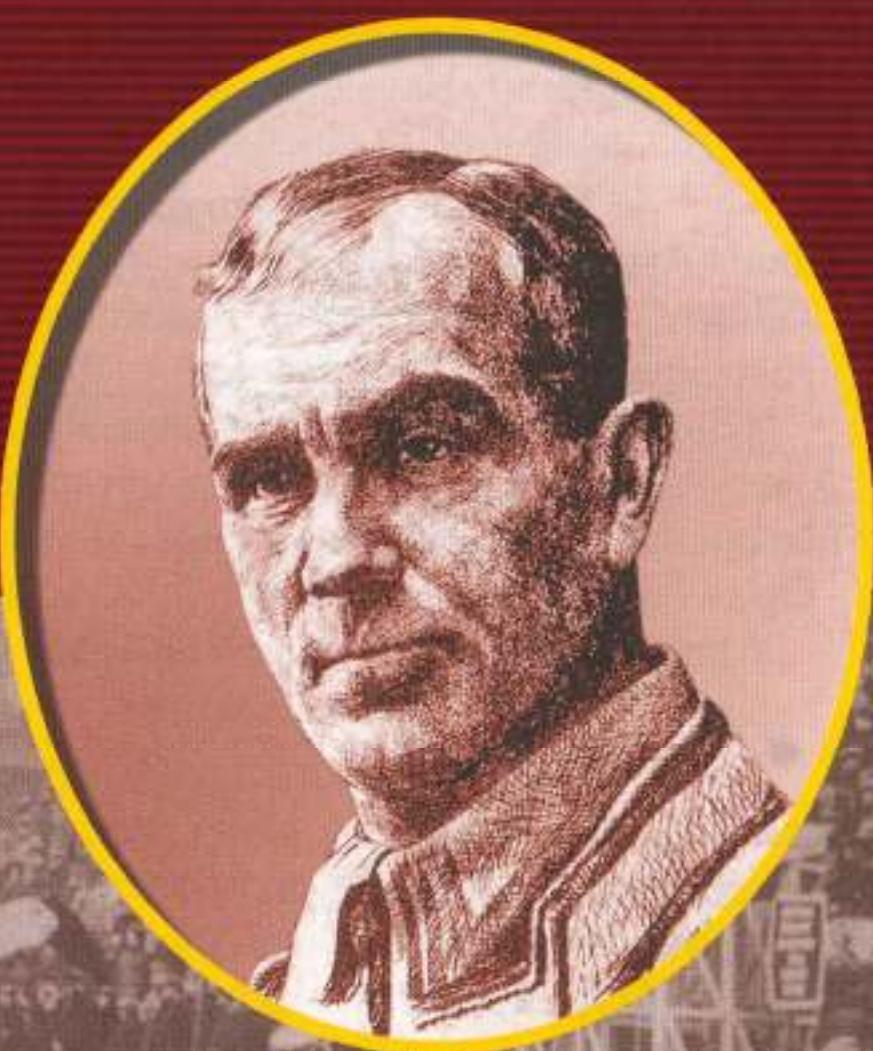

Анатоль ВАЛХАНОВІЧ

100 выдатных дзеячаў

Уладзіслаў
ГАЛУБОК

НОВЫ ПРАЕКТ

Інстытут беларускай гісторыі і культуры (ІБГіК) сумесна з выдавецтвам «Харвест» пачаў выданне кніжнай серыі
«100 выдатных дзеячоў беларускай культуры»

Маюцца на увазе дзеячы XIX–XX стст., якія ўласаблялі нацыянальныя погляды на гісторыю, літаратуру, выяўленчае мастацтва, народную і прафесійную культуру. Мэта серыі — выяўляць тое, што занеслі ў скарбніцу Бацькаўшчыны гэтыя дзеячы, апавядадзяць аб іх «знакавых» здзяйсненнях.

Першыя 10 брашур выданыя:

Міхаіл Андрыёлі (аўтар Вітаўт Чаропка); **Ігнат Буйніцкі** (аўтар Алеся Марціновіч); **Уладзіслаў Галубок** (аўтар Анатоль Валахановіч); **Мітрафан Доўнар-Запольскі** (аўтар Анатоль Тарас); **Фларыян Ждановіч** (аўтар Алеся Мінскі); **Карусь Каганец** (аўтар Алеся Пашкевіч); **Мечыслаў Карловіч** (аўтар Ірына Шумская); **Напалеон Орда** (аўтар Вітаўт Чаропка); **Элаіза Пашкевіч** (аўтар Алеся Марціновіч); **Рыгор Шырма** (аўтар Алеся Марціновіч)

Рыхтующа да друку наступныя:

Ігнат Канчэўскі (аўтар Алеся Мінскі); **Яўхім Карскі** (аўтар Вітаўт Тумаш); **Вацлаў Ластоўскі** (аўтар Анатоль Тарас); **Міхаіл Пташук** (аўтар Алеся Тамковіч); **Уладзіслаў Сыракомля** (аўтар Алеся Марціновіч)

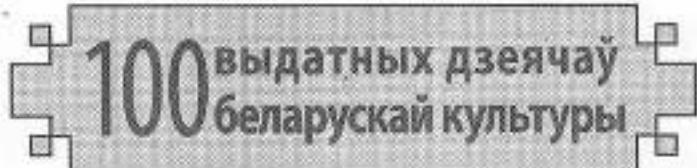
У кожнай брашуре 64 старонкі. Аўтарскі тэкст ад 30 да 50 старонак па 1800–1850 знакаў на кожнай старонцы.
Фота ці малюнкі прыкладаць абавязкова.

Запрашаем аўтараў звяртацца да каардынатора і рэдактара серыі Анатоля Тараса.

Пошта: А. Е. Тарас, а/я-137, Мінск-131

E-mail: aetaras@tut.by

Тэлефон: (8-029) 653-18-55 (Вэлкам)

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ

УЛАДЗІСЛАЎ ГАЛУБОК: **Першы народны артыст БССР**

**Мінск
Харвест**

*Серыя заснавана ў 2012 годзе
Заснавальнік, каардынатар і рэдактар серыі А. Я. Тарас
Мастацкае афармленне серыі Б. Г. Клюйка*

Валахановіч А.

Уладзіслаў Галубок: Першы народны артыст БССР / А. Валахановіч. — Мінск : «Харвест», 2013. — 64 с. : малюнкі. — (Серыя «100 выдатных дзеячаў беларускай культуры»)

ISBN 978-985-18-2126-2

Ігнат Уладзіслаў Галубок (1882—1937) — драматург, акцёр, рэжысёр, пісьменнік, паэт, мастак, дэкаратор, першы народны артыст БССР (1928). У 1921 годзе стварыў Вандроўны беларускі тэатр, з якім даваў спектаклі ва ўсіх кутках тагачаснай Беларусі. Гэтага надзвычай таленавітага чалавека забілі сталінскія каты, якія імкнуліся знішчыць нашу адметнасць, нашу мову, нашу нацыянальную культуру.

ISBN 978-985-18-2126-2

© А. Валахановіч, 2013
© Вокладка, Харвест, 2013

Уступ

У 20-я гады XX стагоддзя троі знакамітыя тэатральныя постаці — Фларыян Ждановіч, Уладзіслаў Галубок і Еўсцігней Міровіч — закладвалі трывалыя падмуркі ў сучаснае беларускае сцэнічнае мастацтва. Яны тварылі на беларускай сцэне фактычна адначасова, а іх узлёты і здзяйсненні прыпадаюць на той перыяд, які вядомы як беларусізацыя.

Разам з тым Ф. Ждановіч, У. Галубок і Е. Міровіч займаюць у гісторыі беларускага нацыянальнага тэатра свае ўласныя месцы.

Ф. Ждановіч, можна сказаць, падхапіў з рук Ігната Буйніцкага сцэнічную справу, і ў цяжкіх палітычных і эканамічных варунках пачатка 20-х гадоў завяршыў стварэнне першага ў Беларусі дзяржаўнага тэатра (сучасны Беларускі акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы). Неўзабаве ён перадаў тэатральны калектыв Е. Міровічу і працеваў поплеч з ім як адзін з асноўных акцёраў гэтага тэатра.

Е. Міровіч, прыняўшы тэатральную эстафету ад Ф. Ждановіча, сфарміраваў моцны тэатральны калектыв, стварыў беларускую тэатральную школу. Міровіч узняў сцэнічнае мастацтва на такую вышыню, якой не дасягалі беларускія тэатральныя калектывы ні раней, ні на той час, калі яны працеваляць побач з ім. Адной з асноўных прычын гэтага непаўторнага феномена было тое, што маладыя акцёры з энтузіязмам успрынялі і паспяхова авалодалі школай Міровіча. Сваю школу Міровіч меў і ў галіне драматургіі, выгадаваўшы ў 20-я гады значную кагорту беларускіх тэатральных пісьменнікаў.

Уладзіслаў Галубок сваю акцёрскую, рэжысёрскую і драматургічную дзеянасьць пачынаў пад крылом Фларыяна Ждановіча. Прытым арганізаваў свой уласны тэатральны калектыв — Трупу беларускіх артыстаў пад загадам Галубка — і павёў яго шляхам самабытнага фальклорна-народнага мастацтва, упісаўшы надзвычай яркія старонкі ў гісторыю беларускай тэатральнай сцэны.

БІЯГРАФЧНЫ НАРЫС

Уладзіслаў Галубок (сапраўднае прозвішча Голуб або Голубеў) нарадзіўся 3 (15) мая 1882 года на чыгуначнай станцыі Лясная (у Баранавіцкім раёне Брэсцкай вобласці, за 25 кіламетраў ад Баранавічаў у бок Брэста), у сям'і чыгуначніка.

Уладзіслаў быў першанцам Аліны Рэвут і Іосіфа Голуба, радавод якога ішоў з Барысаўшчыны. Тамаш Голуб, дзед Уладзіслава, разам са сваімі братамі прымаў удзел у паўстанні 1863—64 гг. Для ўдзелу ў паўстанні яны выправіліся з вёскі Неманіца, але назад ніхто сюды не вярнуўся. Хаваючыся ад пераследу жандараў Мураўёва, разляцеліся Голубы ў розныя куткі.

Неўзабаве пасля нараджэння Уладзіслава сям'я пераехала на сталае жыхарства ў Мінск. Бацька працаваў памочнікам машыніста паравоза, пазней — слесарам паравознага дэпо, сям'я мела пэўны дастатак.

Уладзіслаў скончыў царкоўна-прыходскую школу і два класы Мінскага гарадскога вучылішча. Атрымаць больш грунтоўную адукацыю не ўдалося. У Мінску ён пачаў вучыцца музыцы і жывапісу. У той час у Мінску не было мастацкай школы, таму ён за пяць рублёў у месяц паступіў у навучанне да мінскага мастака Пракофея.

У хуткім часе Уладзіслаў звярнуў на сябе ўвагу мінскіх мастакоў Сухоўскага і Ярэмэнкі, якія запрасілі

яго ў свае майстэрні і дапамаглі авалодаць мастацтвам жывапісу. Працуючы на чыгунцы, ён скарыстоўваў бясплатны праезд для наведвання мастацкіх выставак у Маскве і Пецярбургу.

У тыя ж гады Уладзіслаў захапіўся музыкай: навучыўся ігры на барытоне і трамбоне і доўгі час удзельнічаў у аркестры Мінскага добраахвотнага таварыства пажарнікаў. Пазней навучыўся ігры на гармоніку.

Уладзіслаў Галубок у час працы на чыгунцы

Але ж не толькі ў гэтых разнастайных галінах мастацтва выявіліся здольнасці У. Галубка. З маладых гадоў ён быў блізка знаёмы з вядомым у той час беларускім паэтам-гумарыстам Альбертам Паўловічам (1875—1951), які працаваў ва ўпраўленні Лібава-Роменскай чыгункі. Ён прывіў хлонцу любоў да беларускага мастацкага слова.

З 1906 года (з 24 гадоў) Уладзіслаў пачаў вершы, апавяданні, апрацоўваў народныя казкі, легенды, паданні. З 1908 году малады літаратар супрацоўнічаў з беларускамоўнымі газетамі «Наша Ніва», «Маладая Беларусь» і іншымі. У Пецярбургу ў 1913 годзе быў надрукаваны яго зборнік «Апавяданні».

У 1917—1920 гадах У. Галубок — акцёр і рэжысёр «Першага таварыства беларускай драмы і камедыі». У 1920 годзе стварыў і ўзначаліў уласны тэатр, які быў названы «Трупай Галубка». У задачу яго ўваходзіла мастацкае абслугоўванне сельскага гледача ва ўсіх раёнах

Дом на Правадной вуліцы ў Мінску, дзе жыў Галубок

БССР. Пазней ён быў названы Беларускі вандроўны тэатр (1926—1932 гг.), а ў 1932 годзе пераўтвораны ў Трэці беларускі дзяржаўны тэатр (БДТ-III; 1932—1937 гг.).

Газета «Савецкая Беларусь» паведамляла», што толькі за адзін 1922 год трупа Галубка паказала сельскому гледачу ў розных кутках Беларусі 122 спектаклі па драмах «Былое», «Акрываўлены падатак», «Вар'янт», «Душагуб», «За мураванай сцяной», «На курорце», «Мужычае шчасце», «Завяўшыя кветкі», «Фанатык», «Ганка», «Бязродны», «Апошніе спатканне», «Бязвінная кроў», па камедыях «Двужэнцы», «Патэнтавы кум», «Жаніхі», «Суд», «Культурная цёшча», «Дарагія госці», «Пісаравы імяніны», «Ліхадзеі».

Гэта была цяжкая і адказная праца — паставіць 21 п'есу на сцэне за год. Трэба яшчэ мець на ўвазе, што Галубок кожную з іх пры пастаноўцы істотна дапрацоўваў, перапрацоўваў, дапаўняй ці скарачаў. Усяго ж ён напісаў 40 драм і камедый на бытавыя, гістарычныя, гісторыка-рэвалюцыйныя тэмы, якія паспяхова ставіліся ў беларускіх тэатрах.

У. Галубок быў яркім выкананікам драматычных і характарных роляў. Ён сыграў на сцэне праўдзіва і пераканаўча шэраг станоўчых вобразаў: Авечка, Гарбуз, вартаўнік у п'есе «Суд», Васіль у п'есе «Ганка», Віцька у п'есе «Пан Сурынта» і шмат іншых.

Майстэрства характарыстыкі сродкамі драматычнага дзеяння і мовы праявіў У. Галубок і ў адлюстраванні адмоўных персанажаў — пісар, дзяк, ураднікі ў п'есе «Пісаравы імяніны», палкоўнік і пані Пясецкая ў п'есе «Ганка», стражнік Панцялей Качэргін у п'есе «Бязродны». Каронным нумарам у выкананні Галубка ролі пана Сурынты была сцэна смерці героя. У акцёра Б. Бусла, па п'есе — праціўніка Сурынты, бліснула лязо сапраўднага нажа, занесенага над панам. Удар!

Сурынта схапіўся за сэрца, пахінуўся і ўсе гледачы ўбачылі, як праз яго пальцы цячэ кроў, распłyваючыся чырвонай плямай на белай кашулі. У зале крыкі, ледзь не страта прытомнасці — забілі чалавека! У выніку — адмоўныя адносіны да станоўчага героя, але забойцы, і гром аплодысментаў Галубку — пану Сурынту. Усе ў зале рады, што ён жывы. Вось такія вынікі натуралізму ігры на сцэне. Галубок сам раскрыў сакрэт свайго крывавага эффекту — ён падвязваў пад кашулю мяшечак з журавінамі.

На сцэне былі сапраўдныя яешні з двух дзесяткаў яек, сапраўдны ўкраінскі боршч, катлеты з гарачай бульбай і кіслым малаком, якія «з пылу жару» падаваліся на сцэну па ходу спектакля. Той час быў галодны і кожны акцёр не прамінаў шчаслівага выпадку паесці — смачна і з апетытам. І тут ужо не было справы да тэксту і рэплік і да ідэі п'есы. Усе елі вельмі натуральна, з азартам, як у жыцці.

Шырокое признанне і высокую ацэнку грамадскасці атрымалі вядомыя акцёры тэатра У. Галубка — А. Бараноўскі, А. Блажэвіч, Б. Бусел, К. Быліч, В. Вазнясенскі, У. Дзядзюшка, А. Згіроўскі, А. Качынская, І. Крыцкі, З. Лідская, К. Мартыненка, У. Несцяровіч, Т. Шашалевіч і тыя, хто прыйшоў у тэатр пазней — А. Гарэлаў, Г. Свярчынскі, С. Бірыла, Л. Шынко і іншыя.

Варта працытаваць тэкст з успамінаў пра Галубка «Першы народны» актрысы БДТ-III Таццяны Шашалевіч, якая шмат гадоў працавала ў Вандроўным тэатры:

Сустрэў мяне Уладзіслаў Іосіфавіч як дырэктар вельмі цёпла і добразычліва. Патрабавальны да сябе і іншых, клапатлівы і нястомны, сваёю дабратой, увагай, любоўю і чуласцю да чалавека ён ствараў добрую атмасферу ў калектыве і самыя спрыяльныя

ўмовы для работы. Вось Галубок — руплівы і дбайны гаспадар — не пакіне тэатр, пакуль не агледзіць усе куточкі ў ім, не пераканаецца, што ўсё ў парадку. А раніцай яго першага сустрэнеш у тэатры.

Вось Галубок — дэкаратар. Колькі разоў ён выручаў тэатр у паездках. Прыязджаем — сцэна пустая, як кажуць, «ні шмоткі». Сказаўшы: «Я зараз...» — знікае. Праз пэўны час з'яўляецца з нейкімі скруткамі. Аказваецца, недзе выпрасіў палатно, фарбы і, закасаўшы рукавы, садзіцца пісаць. Піша да самай раніцы. Дэкарацыі готовы. Спектакль праходзіць нармальна. Пасля спектакля прыбіраюцца лаўкі, Галубок расцягвае мяхі свайго гармоніка (ён выдатна іграў), а хлопцы і дзяўчыны ўжо адтанцоўваюць польку-трасуху.

Ад'язджаючы, абавязкова пакідаў надпіс: «Тут быў Галубок з галубянятамі». Да калектыву ён ставіўся клапатліва. Такі прыклад. Скончыўся тэатральны сезон. Трэба адпраўляць людзей у адпачынак. У адных пущёўкі на руках, другія спяшаюцца да сваіх сем'яў, а грошай няма, не перавёў банк. Але і тут Галубок знаходзіць выйсце. Заручаецца гарантый банка, гроши пераводзяць у ашчадную касу, угаворвае выдаць кожнаму працаўніку тэатра акрэдыты і адпускае ўсіх, хто куды хоча, ведаючы, што кожны атрымае свае гроши нават у самай маленькой ашчаднай касе, дзе яна ёсць. Так паспраўднаму клапаціўся ён аб людзях.

Заўсёды ў добрым настроі, падцягнуты, добразычлівы, заўсёды готовы дапамагчы ў цяжкую хвіліну. Вось яшчэ прыклад. У мяне сур'ёзна захварэў сын. Увечары адказны спектакль. Дзіця не было з кім пакінуць. Уладзіслаў Іосіфавіч неадкладна звязваецца з бальніцай, і адтуль прысылаюць медсястру, якая дзяжурыла, пакуль я не прыйш-

ла са спектакля. А ў час спектакля неаднаразова пасылаў дамоў даведацца пра стан дзіцяці. Рэдкая чалавечнасць і чуласцы!

Звесткі, як кажуць, з першых вуснаў.

У Галубок заўсёды меў падтрымку з боку беларускіх пісьменнікаў. Нейкі час у яго трупе працавалі літаратары В. Сашэўскі, М. Чарот, А. Дудар, І. Барашка. Значны ўклад у павышэнне акцёрскай адукацыі ўнеслі вядомыя дзеячы культуры: кампазітар Яўген Цікоцкі, Рыгор Пукст, мастакі Аскар Марыкс, Заір Азгур і іншыя.

У 1931 годзе ў Мінску быў створаны Тэатр юнага гледача БССР імя Н. К. Крупскай. Яго мастацкім кіраўніком стаў М. Кавязін, які прайшоў добрую практику ў

буйнейшых рэжысёраў таго часу — А. Бранца-ва, Е. Міровіча і У. Галубка.

На Беларусі ў пачатку 20-х гадоў былі вандроўныя трупы Другога і Трэцяга паказальных тэатраў, якія ставілі спектаклі на рускай мове, Вандроўны яўрэйскі тэатр, якія ставіў спекатаклі на ідиш, але па папулярнасці не адзін з іх не мог зраўняцца з вандроўным тэатрам Галубка. Усе тэатры і ўсе артысты зайдросцілі «галубянятам».

Еўсцігней Міровіч (1914 г.)

У Беларусі ніколі не зводзіліся праціунікі адраджэння яе гісторыі, культуры, мастацтва і стане нам зразумелым, чаму ў адрас трупы Галубка прыйходзілі абвінавачанні рознага кірунку: у патуранні густам гледачоў, аднастайнасці рэпертуару, адсутнасці прафесійнага мастацтва. Потым пачаліся папрокі Галубку за нацыяналізм, у чым яго і абвінавацілі.

Але першае пасля рэвалюцыі 10-годдзе было спакойным, махавікі рэпрэсій у дачыненні да беларускіх дзеячаў культуры яшчэ не круціліся, не было амаль ніякай агрэсіі супраць іх.

Беларускія камуністычныя ўлады у часы беларусізацыі адносіліся да Уладзіслава Галубка лаяльна, бо гэтак жа адносіўся да ўлады і сам Галубок. Нездарма яго ў той час празвалі «вандроўным трывабнам», агітатарам за савецкую ўладу, за сацыялістычны лад. Галубка так празвалі таму, што ён у беларускай глыбінцы, куды не хацелі ехаць савецкія чынушы, перад пачаткам кожнага спектакля звычайна праводзіў гутаркі (правобраз палітінфармацый), тлумачыў сялянам палітыку савецкай ўлады ў галіне культуры. Яна супадала тады з творчай праграмай яго тэатральнага калектыву: асвятліць розум і душу працоўнага селяніна-беларуса, разбудзіць яго творчыя сілы, выхаваць усвядомленасць пачуццё патрыятызму.

У сродках масавай інфармацыі дзейнасць вандроўнага тэатра Галубка ацэньвалася вельмі высока такімі выдатнымі спецыялістамі як Аляксандар Вазнясенскі (1888—1966), Міхаіл Піятуховіч (1891—1937) і некаторымі іншымі. А. Вазнясенскі знаходзіў у дзейнасці тэатра Галубка шмат тыпалагічных падабенстваў да славутага тэатра «Глобус» Уільяма Шэкспіра.

Уладзіслаў Галубок вельмі уважліва сачыў за публікацыямі пра свой тэатр, балюча ўспрымаў і перажываў крытыку тэатра і яго пастаноўкі спектакляў. Але ж

сур'ёзныя прэтэнзіі грамадскасці да Галубка як драматурга — аднастайнасць, прымітыўнасць, паспешнасць у працы — ён ўспрымаў як намер збіць яго з толку, «прызнанага» і народнага.

xxx

Але ж з 1929 году пачаліся паслядоўныя наступы на тэатр Галубка, усялякія прыдзіркі — не той рэпертуар, не тыя артысты, няма тэм пра класавую барацьбу, пра будаўніцва новага ладу ў БССР.

У той час стала знакамітай у тэатральных колах рэпліка Галубка на «упрек в обилии смертей» у яго меладрамах: «Мяне празвалі душагубам беларускай сцэны, а вось у Шэкспіра ў «Гамлеце» аж пяць смерцяў, але ж яго не называюць душагубам!».

Між іншым, Галубок толькі ў 1923 годзе ў Маскве ўпершыню пазнаёміўся з драматычнымі творамі У. Шэкспіра і даў ім своеасаблівую ацэнку: «Таксама нішто сабе пісаў хлопец!»

Не разумеючы да канца барацьбы за «новае», Галубок адказаў на крытыку адной з яго п'ес прытчай пра чалавека, які нясе людзям багацці, «сокровища» і зграю ваўкоў, якія напалі на гэтага чалавека.

Уладам не падабалася, што вандроўкі Вандроўнага тэатра знаходзяцца без нагляду НКУС БССР, іх цяжка трymаць пад пільным вокам адпаведных органаў, асабліва калі ў краіне «абвастрылася класавая барацьба» (а на самой справе Сталін распачаў вайну з народам). Тым больш, што перад кожным спектаклем спадар Уладзіслаў выступаў з бліскучымі пазнавальными лекцыямі па гісторыі, літаратуры, культуры. А што ён расказваў слухачам і пра што расказваў? Не паставіць жа да кожнага дакладчыка свайго інфарматара ці наглядчыка — «зоркий глаз».

Менавіта таму у 1932 годзе тэатр Галубка зрабілі аседлым, так бы мовіць «посадили на якорь», і загадалі

як мага хутчэй ўвесці ў рэпертуар п'есы пра класавае змаганне ў Беларусі ў перыяд пабудовы новага сацыялістычнага ладу. Так з'явіўся на свет знакаміты БДТ-III. Цікава тое, што гэты тэатр атрымаў сталую базу не ў Мінску, а ў Гомелі.

xxx

Алеся Дудара — выдатнага беларускага паэта — арыштавалі ў 1928 годзе за яго славуты верш «Пасеклі край наш папалам». Гэты верш, адзін з найлепшых у творчасці Дудара, гучыць надзіва сучасна і сёння:

*Пасеклі край наш папалам,
Каб панскай вытаргаваць ласкі.
Вось гэта — вам, а гэта — нам,
Няма сумлення ў душах рабскіх...*

*Ня смеем нават гаварыць
І думаць без крамлёўскай візы...
О, ганьба, ганьба! У нашы дні
Такі разлом, туга такая!*

*І баюць байкі баюны
Северо-Западнога края...
Плююць на сонца і на дзень.
О, дух наш вольны, дзе ты, дзе ты?
Ім мураўёўскі б гальштук ўздзець,
Нащадкам мураўёўскім гэтym...*

Акрамя верша, прыпомнілі яму і ўдзел у тэатральнай трупе тэатра Галубка. А за свой верш Алеся Дудар заплаціў жыццём. Каты забілі яго 29 кастрычніка 1937 года, калі яму было ўсяго 33 гады.

xxx

У 1931 годзе ўлады прызначылі мастацкім кіраўніком Вандроўнага тэатра К. Саннікава, а Уладзіслаў Галубка стаў дырэктарам. У 1932 годзе тэатр атрымаў

новую назву — Беларускі драматычны тэатр-III і ўласны будынак у Гомелі. З гэтага часу ўсё ў тэатры стала мець такую ж саліднасць, што і ў іншых тэатрах: свой рэжысёр, свой мастак, свой памочнік рэжысёра, тэатральная касцюмерная, бутафорная майстэрня, электрыкі, грымёры, цырульнікі, рабочыя сцэны і іншыя супрацоўнікі, якія забяспечвалі працу тэатра. Штат работнікаў БДТ-III значна пашырыўся.

Адначасова адбыліся кардынальныя змены творчага кірунку. У тэатры павысілася пастановачная культура спектакляў, прафесійны ўзровень калектыву, але ж без уліку беларускіх народных традыцый. У выніку гэтих пературбаций БДТ-III страціў сваю беларускую нацыянальную самабытнасць і непаўторнасць. Больш за тое, у 1936 годзе Галубку прыказалі ставіць класічныя п'есы на расейскай мове — «Даходнае месца» А. Астроўскага, «Пушкінскі спектакль» паводле твораў А. Пушкіна, «Каварства і кахранне» нямецкага паэта Ф. Шылера.

xxx

У пачатку 1935 года Уладзіслаў Галубок атрымаў чатырохпакаёвую кватэру ў Мінску ў так званым Доме спецыялістаў, які мясціўся на рагу вуліц Савецкая і Даўгабродская. Сям'і з 8 чалавек было не вельмі прасторна, але адзін пакой стаў «залай» Галубка, і ніхто яго не займаў, акрамя самога гаспадара. У гэтай «зале» стаяў разам з іншай мэбллю велізарны сялянскі куфар, каваны металічнымі шынамі. Засланы саматканым абрусам, ён быў кантрастам да ўсяго, што знаходзілася ў пакоі. Куфар гэты меў добры замок, ніхто з сям'і не меў права адчыняць яго. Вось што ўспамінаў зяць У. Галубка, народны мастак БССР Яўген Ціхановіч (1911—2005):

...тут былі вершы і апавяданні У. Галубка яшчэ з нашаніўскага часу, тут былі рукапісы ўсіх яго п'ес,

«Суд». Уладзіслаў Галубок (першы справа) у ролі Авечкі

дзесяць альбомаў з выразкамі з газет і часопісаў, у якіх былі водгукі чытачоў і крытыкаў, рэцензіі і артыкулы пра тэатры і пра асобныя спектаклі і канцэрты, афішы спектакляў і канцэртаў, шматлікія фатаграфіі асобных сцэн са спектакляў, фотаздымкі акцёраў з гледачамі, фотапартрэты асобных акцёраў, пісьмы Галубку ад вядомых тэатральных дзеячаў Украіны і Расіі, шматлікія граматы і падзякі, падарункі ад рабочых калектываў фабрык і заводаў, незакончаныя рукапісы новых п'ес, дзённікі і накіды да мемуараў-успамінаў, якія пісаў Галубок здаўна, урываючы вольную хвіліну.

Былі тут і дакументы розных часоў, якія датычыліся працы тэатра, сярод іх і пастанова Савета Народных Камісараў Рэспублікі пра наданне У. Галубку годнасці народнага артыста, пастанова пра ўзнагароду персанальнай аўтамашынай і многія

іншыя; была там нарэшце і «зброя» — крамнёвая стрэльба і бутафорская шабля пана Сурынты, з аднаіменнай п'есы.

Такім чынам, у гэтым куфры змяшчаўся амаль што цэлы музей тэатра Галубка — розныя матэрыялы, фатаграфіі і пісьмы, гістарычныя прадметы і дакументы, якія адносіліся да гісторыі ўзнікнення, станаўлення і развіцця беларускага тэатра. Вельмі шкада усведамляць, што гэты знакаміты і вельмі каштоўны куфар знік бяследна.

Летам 1937 года Уладзіслаў Галубок сабраў трупу БДТ-ІІ перад водпускам яе на міжсезонныя вакацыі, гаварыў з артыстамі асабліва шчыра і душэўна, пранікнёна, літаральна кожнаму з іх выказаў цёплыя слова і пажаданні, казаў пра будучыню свайго тэатра. Але напрыканцы лета ён і А. Згіроўскі былі арыштаваны, а тэатр расфарміраваны, артыстаў «рассыпалі» па розных тэатрах Беларусі.

Галубка арыштавалі ў жніўні 1937 года і прысудзілі да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу. Уладзіслаў Іосіфавіч быў расстряляны 28 верасня 1937 года. Даведаўшыся пра арышт мужа, жонка спрабавала скончыць жыццё самагубствам, але яе выратавалі. Яна дажыла да рэабілітацыі мужы. А ўжо пасля яе смерці, у 1982 годзе ў Траецкім прадмесці ў Мінску была адкрыта гасцёўня Уладзіслава Галубка.

Падчас арышту У. Галубка і вобыску ў яго кватэры быў канфіскаваны і куфар з рукапісамі. У ім захоўваліся тэксты новых камедый і меладрам, вершаў і апавяданняў, малюнкі і карціны.

А ці ж не ўспылі пазней яго літаратурныя творы, ужо крыху перапрацаваныя, скарочаныя ці пашыраныя і выдадзеныя за свае людзьмі, якія мелі непасрэдны доступ да гэтага куфра і там нялага-

пажывіліся, падпісаўшы іх сваім прозвішчам? Нажаль, у бліжэйшыя гады мы гэтага не даведаемся, бо ўсё, што было вывезена з кватэры У. Галубка, даставілі ў НКУС БССР. А ў нетрах яго сховішч, здабыча можа захоўвацца дзесяцігоддзямі, а калі вытрывае гэтая «славутая» арганізацыя, то і стагоддзямі.

Калі ж хто сапраўды паквапіўся на літаратурную спадчыну Галубка, дык Бог ім суддзя.

У. ГАЛУБОК – ПРАЗАІК І ПАЭТ

Першыя свае крокі ў мастацкай літаратуры У. Галубок пачаў з апавяданняў.

23 (5) ліпеня 1909 года ў газеце «Наша Ніва» было надрукавана апавяданне «Журавінка» — першы празаічны твор пісьменніка.

«Малы жанр» — апавяданне — даваў яму магчымасць сказаць пра вельмі многае і сказаць па-свойму, па-галубкоўску. Раннія апавяданні Галубка — «Журавінка», «Смерць старца», «Посная гусяціна», «Вясковыя астрономы» — невялікія па аб'ёму. Гэта можна патлумачыць тым, што апавяданні былі напісаны па ўзору і пад уплывам кароткіх народных гутарак. Але пісьменнік, нягледзячы на сцісласць і невялікія памеры тэкстаў, змог таленавіта, па-мастацку аргументаваць учынкі сваіх герояў.

У ранніх апавяданнях Галубка бачна, што ў аснове кожнага з іх не простае апісанне тых ці іншых фактаў і асобных з'яў жыцця, але назіраецца пэўная заканамернасць у выяўленні сацыяльных канфліктаў. І таму ў іх прысутнічае яснасць і стройнасць кампазіцыі, драматызм дзеяння, выразнасць і майстэрства ў пабудове дыялогаў, вастрынія канфліктаў.

Цяпер можна сказаць, што ўжо ў раннай прозе — у апавяданнях — выявілася драматычная прырода таленту У. Галубка.

Цікавае і паказальнае ў гэтым плане яго апавяданне «Смерць старца», якое па сваёй насычанасці дыялогамі ўяўляе сабою кароткую драматычную п'есу. У гэтым апавяданні слова аўтара не элемент прозы, а хутчэй за ўсё, драмы. Яны — разгорнутыя рэмаркі, часам, вельмі паэтычныя і эмацыянальныя.

Апавяданне «Смерць старца» пачынаецца з апісання бадзянняў па вёсках ад хаты да хаты двух жабракоў — сляпога дзеда і ўнука. Яны разумеюць, што «нядобра гэта цягацца па хатах, але што зробіш — не лезці ж жывым у яму...»

Некаторыя сцэнкі апавядання цалкам складаюцца з дыялога дзеда і ўнука:

— Ой, дужа дрэннае надвор'е, і сам не ведаю, куды кінуцца, — адазваўся дрыжачым голасам хлопчык.

— Нічагуткі, — прашамкаў дзед, атрасаючы з барады снег, — зараз супакоіцца; вёска ж — сам казаў — недалёчка. Шкада, што з лесу выйшлі, але што ж зробіш; тут пэўне і хвойкі нідзе не ўгледзіш.

— Нічога не відаць, толькі пень перад намі, — адказаў хлопец і заплакаў.

— Не плач, сынку, не плач, я сяду пры пні, — супакойваў дзед хлопца і, нашчу паўшы кіем пень, прысей...

У дыялогу, ў рэмарках аўтара апавядання раскрываюцца ўнутраны свет герояў, іх перажыванні, настроі, дзеянні. Галубок не апісвае сваіх герояў — яны ў яго самі дзейнічаюць, размаўляюць, думаюць.

У апавяданні «Парабкі» дзейнічаюць неўрымслівы хлопчык Пранусь і разважлівы парабак-барадач. У апавяданні шмат дыялогаў, разважанняў, спрэчак пра сэнс жыцця. Паступова складваецца агульнае ўражанне пра асяроддзе герояў пісьменніка:

— Вось, дзядзечка, казала пані, у паслугачы, забярэ, мусіць, горш далёка будзе.

— Чуў, сынку, чуў, я толькі маўчу ды думаю, што з гэтага будзе? Тут не ўежна, ды ўлежна, а там, хоць часцей зловіш перапечку, дык і гупліка падбавіць, толькі трымайся.

Гэта, брат, не навіна! Нашто ўжо мне старому ў злосці калі ўклеіла мяшалкай па зубах, што вось адзін па адным тры зубы выбраліся, і здаровыя, як звон. Ну і маўчу, як бы нічога не было. Не адзін раз наздзекуецца над беднымі!.. Іду вуліцай, вядома, пасярэдзіне, аж дзесяцкі за карк, сюды кажа, я гоц убок, аж на табе — ўзбіўся на нагу нейкай пані, і што, здаецца, пашкодзіў, калі лапцем крыху наступіў на ваксаваны боцік, дык як яна, браце, пачала вудзіць мяне парасонікам, аж пыл курэў, па той раз — плаці — не пайду...

Так і табе. Пакуль малы — сілы няма, а будзе сіла — права няма...

Драматызаванае па форме і апавяданне Галубка «Помста». Яно пабудавана так, што ўяўляе сабою своеасаблівую драматычную сцэнку, дзе ёсьць усе абавязковыя элементы для розных відаў драматычнага твора: экспазіцыя — завязка — катастрофа — развязка.

Можна зрабіць выснову, што пісьменнік ўмела выкарыстаў найбольш характэрныя драматургічныя прыёмы: падзел сюжэта на лаканічныя, «ударныя эпізоды», удалае сумяшчэнне розных планаў дзеяння: унутранага і зневісяга, адкрытае і актыўнае ўключэнне аўтара ў развіццё дзеяння ў апавяданнях.

Багаты, разнастайны і самабытны беларускі эпас даў магчымасць Галубку адгукнуцца на самыя вострыя праblemsы таго часу, пропагандаваць ідэі са-

цыяльнай і нацыянальнай роўнасці, грамадзянскай свабоды, выкарыстаўшы алегорыю. Пры цэнзурных царскіх умовах толькі алегорыя магла ўмясціць у сабе глыбокі ідэйны сэнс. Героі народных казак атрымалі сваё сталае жыхарства ў многіх алегарычных апавяданнях Галубка — «У няволі», «Сляды старыны», «Навальніца».

У апавяданні «Навальніца» рэвалюцыя нагадвае сабой ачышчальную буру, якая паваліла стары ма-гутны дуб, які замінаў і не даваў прасторы для росту і развіцця іншым маладым дрэўцам, забіраў ад іх «па-жыву з зямлі», вільгаць, сокі і вечнай ценню глушыў рост кволым дрэўцам.

Ударыла маланка, задыміўся і зваліўся апа-лены дуб. І без ліку пахаваў пад сабой маленъкіх дрэўцаў.

Навальніца, як цёмны аграмадны птах, уцякала далей. Дождж сціхаў, і дзе-нідзе з-за хмар паказ-валася яснае неба. Шмат палягчэла тым дрэўцам, што асталіся ў старане; з прывычкі яшчэ пудліва паглядалі яны на дуб, што распластаны ляжаў у садзе, але ніхто цяпер не гінуў ад вечнай засені, і ўсім стала прасторна.

Пачарнеўшы пень старога дуба дзіка глядзеў увысь і адзначаў месца, дзе жыла векавая сіла.

Для апавядання Галубка характэрны прыём паз-нання герояў, які ён з поспехам выкарыстоўваў і у сваіх драматычных творах. Пазнанне было скіравана на характэрыстыку асобы, асбонага факта. Вось як гэта пададзена ў апавяданні «Парабкі»:

Адна памятка ў мяне ёсць, крыжык выцінаны, надта даўні, гэта яшчэ бацька, як нас благаславіў, то абодвум на шыі панадзяваў, мой-то вось дзе, а братні пэўна разам у магіле...

...У старой затрэсліся рукі і слёзы пасыпаліся з вачэй. Нічога не кажучы, яна павяла рукой па грудзях, дастала адтуль крыжык і кажа:

— Не гэты?

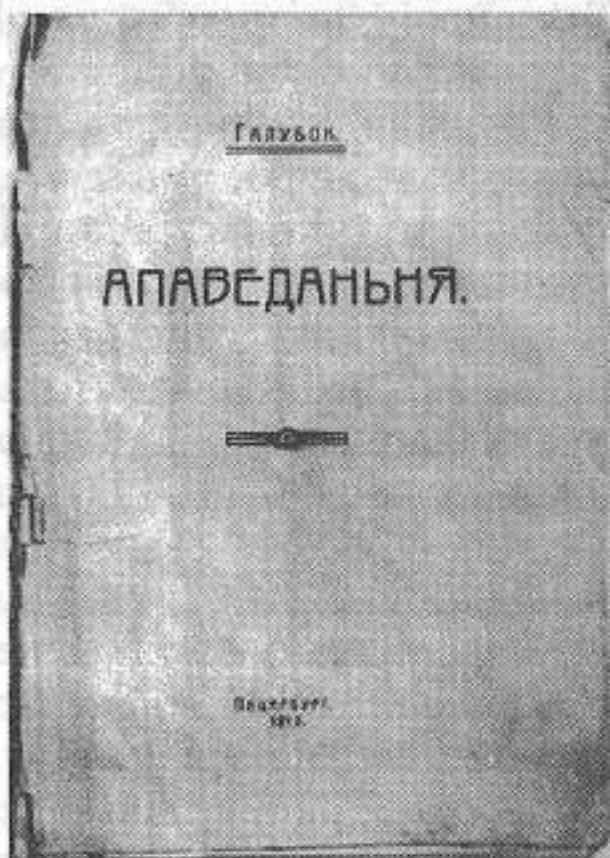
Барадач глянуў і заплакаў:

— Гэты самы. Гэты, значыць, тут мой брат жыў і памёр, так во дзе яго кроў.

Хапіў Прануся на рукі і пачаў моцна цалаваць...

Такое познанне асаблівага павароту ў лёсе людзей яшчэ не вызначае. Але Галубок пазней выкарыстаў падобную сцэну ў драме «Пан Сурынта» і яна карэнным чынам змяніла жыццё героя і станоўча паўздзейнічала на развіццё сюжэта драмы.

Раннія апавяданні Галубка вельмі цесна звязаны з народным фальклорам. Менавіта фальклор прадвызначыў рэалістычны напрамак мастацкага развіцця і дэмакратызм беларускай прозы ў перыяд яе адраджэння. Увогуле з розных літаратурных апрацовак народных легендаў, паданняў, міфаў, казак, анекдотаў пачыналася літаратурная творчасць большасці беларускіх празаікаў і паэтаў. У казках, песнях, легендах, паданнях, міфах літаратараў захапляла народная мова, народны быт, народны гумар, народны калектыўны розум.

Сакавітасць беларускай мовы, трапнасць бытавых замалёвак, пачуцё гумару сталі галоўнымі вызначальными якасцямі літаратурных апрацовак на раннім этапе развіцця беларускай прозы.

Напрыклад, апавяданне Галубка «Марымонавы сабакі» напісана ў стылі народных анекдотаў пра мужыка, які нечакана трапляе ў смешнае становішча. У гэтым апавяданні бачна выкарыстанне народнага гумару для сатырычнага адлюстравання адмоўных з'яў жыцця.

У ранній прозе Галубка — тонкі гумарыстычны і сатырычны падтэкст, які ідзе ад фальклору. Дасціпныя сцэнкі-замалёўкі ранніх апавяданняў Галубка можна было інсцэніраваць, бо яны вызначаліся вострымі канфліктам, дынамізмам дзеяння, напружаным дыялогам. У гэтым ён быў вялікі майстар.

Уладзілаў Галубок, як і вядомыя беларускія пісьменнікі Цётка, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Змітрок Бядуля, Канстанцыя Буйла, Цішка Гартны, шырока выкарыстоўваў у сваёй творчасці традыцыйныя формы, пераважна фальклорныя — песні, калыханкі, прымаўкі, калядкі, усялякага роду ўвасабленні і іншасказанні. Ён развівае традыцыйныя тэмы, сюжэты і вобразы: доля-нядоля, злы лёс, беззямельныя селянін, бадзяга, бабыль і іншыя, што бачна па назвах яго вершаў. Гэтая ж асаблівасць яскрава прадаўляецца ў шэрагу апавяданняў Галубка: «Апошніе спатканне» (1913), «У бальніцы» (1913), «Шчырае каханне», «Сірата Гануся» (1917), «Смерць старца» (1914) і іншых.

Пры амаль суцэльнай непісьменнасці беларускага народа ў сельскай мясцовасці ў дарэвалюцыйны час развіццё драматургіі было справай першачарговай важнасці. Трапна сказаў у XIX стагоддзі выдатны расійскі драматург А. Астроўскі:

Драматычна паэзія бліжэй да народа, чым усе іншыя галіны літаратуры. Усялякія іншыя творы пішуцца для адукаўаных людзей, а драмы і камедыі — для ўсяго народа.

Галубок цудоўна выкарыстоўваў сюжэты папулярных твораў народнага тэатра. У аснову гумарыстычнага апавядання «Журавінка» быў пакладзены сюжэт батлеечнай сцэны «Мацей і доктар». У гэтым апавяданні Галубка муж, як і ў батлейцы, «лечыць» няверную жонку дубцом.

Вось такім чынам складваўся асноўны комплекс тэмаў і матываў апавяданняў і вершаў Галубка, якія пазней знайшлі сваё завяршэнне у яго драматургії.

Цікава адзначыць, што калі пісьменнікі XIX стагоддзя, у тым ліку Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, сваімі творамі імкнуліся абудзіць у душах дасведчаных, шляхетных чытачоў спагаду да простага селяніна-беларуса, то літаратары новай фармацыі — Ядвігін Ш., Карусь Каганец, Янка Купала, Якуб Колас, Змітрок Бядуля, Канстанцыя Буйла, Францішак Аляхновіч, Максім Гарэцкі, Уладзіслаў Галубок ігнаравалі саслоўную выбранасць. Рэвалюцыя наглядна паказала народным масам, хто ёсьць рэальная сіла ў грамадстве, у дзяржаве, якая ўжо не можа кіраваць народнымі масамі і знаходзіцца ў стадыі распаду.

Дзякуючы А. Паўловічу, які яшчэ ў канцы XIX стагоддзя далучыўся да беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, У. Галубок увайшоў у культурнавторчы і асветны асяродак, які групаваўся ў Вільні вакол папулярнай беларускай газеты «Наша Ніва».

9 траўня 1908 года на яе старонках было надрукавана апавяданне Галубка «На вяселле», 6 чэрвеня таго ж года апублікованы яго верш «Доля мужыка». З гэтага часу проза, вершы і розныя іншыя творы Галубка

пачалі рэгулярна публікацыя ў беларускамоўных газетах «Наша Ніва», «Беларусь», «Гоман», «Вольная Беларусь», «Маладая Беларусь», часопісе «Лучынка», іншых перыядычных выданнях.

У 1913 годзе ў Пецярбургу ў друкарні А. Э. Колінгса выйшла кніга У. Галубка «Апавяданні». Цікава адзначыць, што ў паслярэвалюцыйны час вершы Галубка вывучаліся ў школьніх праграмах, былі надрукаваны ў школьніх падручніках.

Вершы Галубка былі прасякнуты пачуццём шчырай спагады да цяжкай долі беларускага селяніна дарэвалюцыйнай вёскі — «Доля мужыка», «Забытая хатка», «Сярмяжнік» і напоены верай у светлу будучыню роднага краю — «Чакай, браце!..», «Будучыня», «...Хачу мець зямельку і мру без работы». Гэтыя творы мелі добры водгук у душах беларускіх чытачоў.

Рэвалюцыя ў паэзіі Галубка прадстае ў выглядзе навальніцы. Яе яшчэ няма, але ўжо наваколле ўздрыгвае ад далёкіх раскатаў, свежы навальнічны подых урываецца ў душную атмасферу дня. Рэвалюцыя павінна прынесці на землі Беларусі вызваленне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, разняволіць яе духоўны патэнцыял. Але пакуль адбудзецца рэвалюцыя, Галубок заклікаў «Працуйма, браця!» сваіх паплечнікаў і аднадумцаў у вершы «Будучыня»:

*Кіпіць работа, плыве пот,
І крык і гул, як гром;
Туды, сюды снует народ.
Будуюць новы дом.*

*Лапаты рэжуць глыб зямлі,
Звініць сталёвы лом;
На месцы даўнай старыны
Будуюць новы дом...*

*Настане дзень, надойдзе час,
Мы крэпку столъ звядзём,
І лепшай прышласцю для нас
Быць мусіцъ новы дом!*

*Працуйма, браця! Хай хутчэй
Наш лъеца пот цурком:
Прыжджэм і мы святлейших дней,
Як скончым строіцъ дом!..*
(1912 г.)

Галубок напісаў шмат вершаў, але да нашага часу захавалася толькі шэсць. Чатыры з іх — «Чакай, браце!..», «Сярмяжнік», «Будучыня», «...Хачу мець зямельку і мру без работы...» змешчаны ў кнізе яго твораў «Апошніе спатканне: Верши, апавяданні, п'есы» (Мінск, 2007).

УЛАДЗІСЛАЎ ГАЛУБОК — ДРАМАТУРГ

Упершыню ў сваім жыщі сапраўдны тэатр Уладзіслаў убачыў, калі яму было 15 гадоў. Украінская вандроўная тэатральная трупа ставіла ў Мінску на украінскай мове п'есу «Няшчаснае каханне».

Сама п'еса, майстэрская ігра акцёраў, мілагучная, сакавітая украінская мова, на якой гаварылі выдатныя на той час акцёры Занькавецкая і Манько, зрабілі на малога Уладзіслава незвычайнае ўражанне, пакінулі глыбокі след у яго душы.

Крыху пазней тэатральная дзейнасць акцёра, рэжысёра, тэатральнага дзеяча Ігната Буйніцкага (1861—1917), які ў 1911—1912 гадах раз'язжаў па Беларусі і ставіў спектаклі на беларускай мове, яшчэ больш прыцягнула ўвагу Галубка да тэатра.

У красавіку 1917 года ў Мінску арганізацыяна аформілася «Першае беларускае таварыства драмы

і камедыі». Значай падзеяй стаў прыход у «Таварыства...» рознабакова адoranага У. Галубка. Спачатку ён заняўся акцёрскай дзейнасцю, але ў калектыве таварыства хутка зразумелі, што яго больш мэтазгодна выкарыстаць на іншых амплуа. Адгукнуўшыся на просьбу «Таварыства...» напісаць што-небудзь для папаўнення рэпертуару тэатра, Галубок уразіў усіх плённасцю і хуткасцю сваёй працы. Менш чым за паўгода ён напісаў трох п'есы: камедыйны абрэзок «Забыўся падперазацца», меладраму «Апошняе спатканне» і сатырычную камедыю «Пісаравы імяніны».

Першая п'еса, якая была пастаўлена ў 1917 годзе, гэта «Пісаравы імяніны».

У час правядзення ў Мінску Першага Усебеларускага кангрэса (снежань 1917 года) для яго дэлегатаў Першае Беларускае таварыства драмы і камедыі паставіла драму Галубка «Апошняе спатканне». Трэцяя яго п'еса — «Бязвінная кроў» — была пастаўлена ў 1918 годзе ў гадавіну дзейнасці «Таварыства...», якое святкавалі ў новым тэатральным памяшканні — у Народным доме імя Максіма Багдановіча, які знаходзіўся ў Ляхаўцы (вёска Ляхаўка, цяпер у межах горада Мінска).

А першай п'есай Галубка, якая атрымала сцэнічнае ўвасабленне на сцэне Мінскага гарадскога тэатра (цяпер Нацыянальны аkadэмічны тэатр імя Янкі Купалы) была камедыя «Забыўся падперазацца», тэкст якой, жаль, не захаваўся.

Пра п'есу «Апошняе спатканне» беларускі пісьменнік Максім Гарэцкі пісаў:

Літаратурныя крытыкі прынялі яе спакойна, затое сучасная тэатральная публіка вітала драму з асабліва радасным захапленнем... З тэатральнага боку драма сцэнічна, цікаўна, даволі бойка і нават эфектна. Эфектаў і для нашых буйных часоў там

даволі: удоваль «мяцежнасці», стрэлаў з чорных рэвальвераў, «жупельнай» славеснасці: а ў астатнім акце стаіць шыбеніца і выходзіць увесь чыста чырвоны, у масцы кат.

Але ж поспех меладрамы «Апошняе спатканне» не быў працяглым, а вось камедыя «Пісаравы імяніны» мела некалькі сцэнічных варыянтаў. І сёння яна ставіцца калектывамі мастацкай самадзейнасці ў Беларусі. Камедыя была, ёсць і будзе доўга на сцэне: ва ўсе перыяды развіцця Беларусі яна сучасная і сугучная часу.

Акрамя п'ес Галубка ў рэпертуары «Таварыства...» былі п'есы Янкі Купалы і Якуба Коласа, іншых беларускіх драматургаў. У сувязі з гэтым Змітрок Бядуля ў 1922 годзе пісаў:

Наш тэатр... з пяці сцэнічных твораў у 1906 годзе цяпер ужо мае каля двухсот п'ес рознага зместу і характару.

Стыхія камедыйнага выяўлення заўсёды была блізкай Галубку, але пераважным жанрам у яго творчасці перыяду грамадзянскай вайны і замежнай інтэрвенцыі стала меладрама. П'есы «Бязвінная кроў» (1918), «Праменьчык шчасця» (1919), «Бязродны» (1919) напісаны на падставе меладраматычных сюжэтаў.

БЕЛАРУСКІ РАБОЧЫ КЛЮБ

Бюфет Акварыум, Брайская вул. №19
Трупай бел. артыстau Бел. Раб. Клубу під

загадам Галубка
У пяцідзяню, 15 жніўня 1920 г.

пастаўленна будзе

СУД

камедыя Ул. Галубка

ДЫВЭРТЫСМЭНТ.

Пачатак у 8 гадз. веч. сов. часу.
Для сяброў клубу – ўход дармовы.

Элементы меладрамы прысутнічаюць і ў п'есе «Ганка». У ёй у традыцыях народнай драмы вырашенніца любоўны трохкунтнік: студэнт Васіль, кахаючы Ганку, бярэ шлюб з багатай дзяўчынай Марысіяй, бо хоча скончыць вучобу. Шчасця гэта нікому не прынесла. Мачыха Васіля, завалодаўшы багатым пасагам нявесткі, піша данос у паліцыю на пасынка і яго ссылаюць на катаргу ў Сібір. Неўзабаве Марысія знаходзіць любоў і ўцеху з іншым, а Ганка канчае жыццё самагубствам на дне ракі.

Гэта гісторыя вельмі моцна кранала тагачаснага гледача, лішні раз даказваючы, што ў асобе Галубка беларуская драматургія атрымала таленавітага майстра, які мае вялікія патэнцыяльныя магчымасці ў драматургіі.

Пра сілу эмацыянальнага ўздзеяння п'есы «Ганка» на сельскіх гледачоў, яскрава сведчыць такі выпадак. Аднойчы ў Нараўлянскім раёне пасля заканчэння спектакля ў пастаноўцы Беларускага вандроўнага тэатра да Уладзіслава Галубка падышоў селянін-бедняк і, рвануўшы барты свайго кажуха, сказаў: «Братка ты мой, вось гэты кажух мяне так не сагрэў, як твая «Ганка» сагрэла!» («Звязда», 1928, 25 сакавіка).

Цікава адзначыць, што п'еса «Ганка», пачынаючы з 30-х гадоў некалькі дзесяцігоддзяў не паяўлялася на тэатральных падмостках, але ў канцы 60-х гадоў зноў атрымала сцэнічнае ўвасабленне ў гуртках мастацкай самадзейнасці. У лютым 1967 года яна была паказана ў Мінску на абласным фестывалі самадзейнага мастацтва ў пастаноўцы тэатральнага калектыву настаўнікаў Цімкавіцкай СШ Капыльскага раёна Мінскай вобласці. Як адзначалася ў перыядычным друку, пастаноўка гэтай незаслужана забытай п'есы Галубка «выклікала цікавасць у мінчан» («Советская Белоруссия», 1967, 8 фебраля).

Свае спектаклі «Таварыства...» ставіла ў Мінску, Магілёве, Бабруйску, Слуцку, Жлобіне, Оршы, Радашковічах:

...бадай што першы раз смела і горда раздалося са сцэны беларускае слова. А родная мова, родная песня, родная вопратка, моў тая расіца поле, ажыўлялі, уваскращалі завяўшае ў сэрцы нацыянальнае пачуццё і будзілі светлую ўпэўненасць, што жыве Беларусь.

А вось некалькі радкоў з драмы Галубка «Бязвінная кроў» — дыялог пастуха Ціта і студэнта:

Ціт. А скажыце, панічок, ці скончыцца гэты неспакой, забойствы, грабествы?

Студэнт. Скончыцца, калі народ узвядуць на добрую дарогу, а наш народ, бедны, сляпы, блудзіць у пушчы. Трэба безупынна працеваць, вучыць, і тады, як чалавек у чалавеку ўбачыць брата, будзе добра...

Драмы Галубка адрасаваліся гледачам, якія не мелі эстэтычнай і літаратурнай падрыхтоўкі. Таму кожная сцэна, дыялог, кожная рэпліка павінны былі быць простымі і зразумелымі.

Жонка У. Галубка — Ядзвіга

Сапраўднае майстэрства драматурга Галубок паказаў у камедыі «Пісаравы імяніны». Непадробны камедыйны эфект дасягаўся ў першую чаргу дасціпнымі дыялогамі, вострымі і вельмі з'едлівымі рэплікамі. І трапна, і дарэчы выкарыстоўвалася жывое беларускае слова. У камедыі дзейнічаюць «імянітыя» гosці, «цвет» мясцовай інтэлігенцыі: валасны пісар, яго жонка, фельчар, старшы ўраднік з «убиенным» прозвішчам Набінос, старшиня, сядзелец, дзяк, вучыцель і іншыя. Перш-наперш яны напіліся да ачму-рэння, потым адзін перад адным пачалі самадавольна выхваляцца сваімі заслугамі перад царом-бацюхнам, айчынай, пакуль не пабіліся. Галубок высмейвае абмежаваныя духоўныя запатрабаванні сваіх персанажаў, прымітывізм маральных нормаў, якімі яны кіраваліся ў сваім жыцці.

Увасабленнем дзіка гасамавольства і абмежаванасці з'яўляецца харектарыстыка «заслуг» чыноўнікаў, якія сабраліся на імяніны да пісара.

Біч. Можаш судзіць.

Набінос. Сто бізуноў уліць.

Абібок. У катаргу заслаць.

Лупадзёр. Галаву адарваць.

Дзяк. Адпець і паахаваць.

Гэткае пералічванне «заслуг» вяршыцеляў лёсаў на сяле раскрывае ўбоства іх думак, ідэалаў, духоўных запатрабаванняў.

Для непасрэднай харектарыстыкі герояў у п'есе «Пісаравы імяніны» выкарыстаны традыцыйны прыём народнай драмы — «гаворачыя прозвішчы». Гэты прыём з поспехам ужываўся ў свой час прафесіянальнай драматургіяй: М. Гогалем, А. Астроўскім і М. Горкім — у рускай, В. Дунін-Марцінкевічам і Я. Купалам — у беларускай, А. Карнейчуком — ва ўкраінскай.

Галубок у камедыі «Пісаравы імяніны» высмейваў вясковую інтэлігенцыю, «слупоў імперыі», выкарыстоўваў пры гэтым фальклорныя матывы і абавіраўся на іх ідэйна-эстэтычныя традыцыі. Камедыя была вельмі блізкая і зразумелая шырокім працоўным масам. У ёй не толькі адмаўлялася і высмейвалася ўсё старое, аджыўшае, але прысутнічалі і новыя ідэалы, у духу гуманізма і свабоды.

Змест камедыі «Пісаравы імяніны» не адпавядае яе назве. Справа ў тым, што пісарша (ジョンка пісара) прыдбала сабе палюбоўніка ў асобе дзяка і як можа падманвае свайго мужа. Для таго, каб хітра дурыць галаву пісару, яна прыкідваецца хвораю і пасылае мужа далёка за лекамі, а сама запрашае да сябе дзяка. Пра жончыны хітрыкі наймічка

беларуское выдавецтво «Беларуськае Кнігавыданне»

У Галубок

СУД

П'ЕСА У 1 АКЦЕ

ДРУЖБЫ И ЛЕВІНА ВІДНОВЛЕНІЕ

У Галубок

белая зброя

п'еса у 4-х дзеях

САН
ДРУЖБЫ

расказала пісару. Пісар нібыта едзе шукаць лекі, а сам падгаварыў музыку, каб той унёс яго ў мяшку ў хату ў той момант, калі будзе там дзяк. Усё было зроблена, як дамовіліся і, пісар усцешыў сябе тым, што з вялікай асалодай і смакам адхвастаў і жонку, і дзяка бізуном.

Пасля артыкула рэцензента на камедыю, які схаваўся пад псевданімам «Аматар», Галубок улічыў заувагі рэцэнзента і зрабіў другі варыянт камедыі. Нейкі час камедыя ішла пад называй «Хвароба ў добрым здароўі», якая больш адпавядала зместу камедыі. Але ў пачатку сакавіка 1920 года яна з'явілася на сцэне ў другой рэдакцыі пад ранейшай называй — «Пісаравы імяніны». У чэрвені 1923 года па гэтай п'есе Галубка ішоў спектакль пад называй «Залёты дзяка».

Сродкамі сатыры і гумару Галубок стварае мастацкія вобразы-тыпы, якія ўвасаблялі сабой чыноўніка-бюракратычны «гвардью» Расійскай імперыі ў сельскай мясцовасці. Калегі і сябры пісара па чарцы — старшиня воласці Біч, сядзелец, фельчар, дзяк, ураднікі — Набінос, Абібок, Лупадзёр — віншуюць «гасціннага» гаспадара. Іх урачыста-юбілейныя пра-мовы лепш за ўсё характарызуюць гэтага «спрытнага чалавека» як вернага абаронца самаўладдзя і страшнага праціўніка ўсялякай «крамолы».

У гэтым заключаецца ідэйная і выхаваўчая сіла камедыі «Пісаравы імяніны», якая, паводле слоў беларускага пісьменніка Міхаіла Грамыкі (1885—1969), усім сваім зместам, кожнай дэталлю гаварыла савецкаму гледачу:

Глядзі і вучыся цаніць тое, што далі табе новыя формы жыцця, далёкія ад гэтай старарэжымнай дрэні. І глядзі, і думай, каб і ў найменшай меры не быў ты падобен у сваім новым жыцці на гэтих уваскрошаных драматургам старарэжымных нягоднікаў («Савецкая Беларусь», 12 снежня 1923 года).

Драматургічную і тэатральную дзейнасць Галубка трэба усپрымаць як сапраўдны подзвіг на ніве беларускай культуры і мастацтва. Галубок быў адным зых, хто закладваў першыя цагліны ў вялікі будынак савецкай беларускай літаратуры і мастацтва, хто даў магутны штуршок развіццю беларускай нацыянальнай драматургіі і тэатра. Галубок быў сапраўдным народным мастаком слова і сцэны. І невыпадкова ўрад БССР у 1928 годзе прысвоіў яму, першаму з беларускіх тэатральных дзеячаў, самае высокае званне ў галіне мастацтва — народнага артыста БССР.

Галубок так шчыра любіў свой тэатр, што, калі яму як арганізатору і мастацкаму кіраўніку надалі годнасць народнага артыста БССР, ён, як ні дзіўна, пайшоў у СНК БССР прасіць, каб перарабілі званне народнага на заслужанага. Па сваёй «душевной наивности и простоте» Уладзіслаў Іосіфавіч лічыў, што гэта для тэатра будзе важней.

— Разумееш ты, — казаў Галубок пры спатканні з драматургам Яўгенам Рамановічам, — калі я прыеду на вёску ў глухі раён і ўсе прачытаюць у афішах, што на чале тэатра заслужаны артыст рэспублікі, дык будуць шанаваць нас яшчэ больш. Скажуць: «Ого! Заслужаны!» А калі прачытаюць «народны», то, маўляў, што тут такога асаблівага? Дом народны, папяросы народныя, кансервы і тыя народныя!..

— Вось які ён быў, дзядзька Уладзіслаў Іосіфавіч Галубок, выдатны чалавек нашага часу, шчыры, таленавіты, самабытны, — заключыў сваю думку пра свайго сябра і паплечніка Я. Рамановіч.

Творчая практика Галубка аказала вялікі ўплыв на развіццё беларускага нацыянальнага тэатра. Ён як падзвіжнік і настаўнік нёс культуру ў самыя глухія,

чёмныя і забітая куткі Беларусі. Вялікая папулярнасць Вандроўнага тэатра, які стварыў Галубок, заключалася ў яго народнасці.

Галубок сваімі п'есамі ўнёс значны ўклад у станаўленне і развіццё беларускай драматургіі 20—30 гадоў XX стагоддзя.

На вялікі жаль, пасля 1937 году яго творчасць, як і творчасць беларускіх пісьменнікаў Максіма Га-рэцкага, Міхася Чарота, Цішкі Гартнага, Міхася Грамыкі, Васіля Сташэўскага, Міхася Зарэцкага, Васіля Шашалевіча і іншых, была незаслужана забытая, ці трактавалася скажона. Гэтыя і іншыя пісьменнікі сталі ахвярамі сталінскага тэрору, таму былі зняты з рэпертуару ў тэатрах іх п'есы, не выдаваліся творы, не пісаліся пра іх артыкулы і кнігі.

АД ВАНДРОЎНАЙ ТРУПЫ ДА ДЗЯРЖАЎНАГА ТЭАТРА

У часы савецка-польскай вайны 1919—1920 гадоў «Таварыства...» распалася. Была створана ў Мінску беларуская тэатральная трупа пры мінскім гарадскім тэатры. У тыя гады там жа працаваў польскі тэатр. Таму беларуская тэатральная трупа знаходзілася ў надзвычай цяжкім становішчы. Польскія акупанты, якія актыўна праводзілі гвалтоўную паланізацыю, не былі зацікаўлены ў развіцці нацыянальнай беларускай культуры і ўвесь час чынілі ўсялякія перашкоды тэатру, які працаваў для беларускага гледача на яго роднай мове. Для пастаноўкі беларускіх спектакляў у тэатры быў выдзелены адзін дзень у тыдзень — панядзелак. Але і ў гэты дзень не заўсёды дазвалялася зрабіць пастаноўку, бо забараняла польская цэнзура.

Менавіта ў гэты час У. Галубок стварыў сваю ўласную трупу на рабочай ускраіне Мінска, на былой Пярэспе (ад назвы вёскі Пярэспа, якая знаходзіцца

цяпер у межах Мінска). Ён некалькі разоў памыкаўся выехаць са спектаклямі ў навакольныя вёскі каля горада Мінска, але гэтыя адчайныя спробы сустракалі перашкоду з боку польскіх улад.

І толькі вызваленне Чырвонай Арміяй тэрыторыі Беларусі ад польскіх войскаў дало яму такую магчымасць. У жніўні 1920 года, крыху больш як праз месяц пасля вызвалення Беларусі ад палякаў (Мінск быў вызвалены 11 ліпеня 1920 года. — А.В.) было абвешчана заснаванне «Трупы беларускіх артыстаў пад загадам Галубка». 15 жніўня адбыўся першы спектакль тэатра ў «Беларускім клубе» ў памяшканні былога «Акварыума», дзе пазней на працягу многіх гадоў працаваў «Дом праца-светы». Вось з гэтай даты афіцыйна і пачынаецца тэатральная дзейнасць «Трупы беларускіх артыстаў пад загадам Галубка».

Не маючы ў першыя гады свайго існавання сталага тэатральнага памяшкання, калектыв тэатральнай трупы Галубка ішоў і ехаў паказваць свае спектаклі туды, дзе быў яго глядач — у клубы рабочых на ўскраіны горада Мінска — Старожоўку, Серабранку, Камароўку, іншыя куткі.

Трупа Галубка магла ў любым больш-менш прыдатным памяшканні зрабіць з наяўнага падручнага матэрыялу сцэну — сярод акцёраў трупы былі цесляры, сталяры, спецыялісты розных професій. За гадзіну-дзве Галубок пісаў дэкарацыі. Лясны заднік, як правіла, пісаўся на сцэне памяшкання, дзе праходзіў спектакль, і пакідаўся гэты малюнак на памяць, у знак таго, што тут выступала трупа Галубка, ці ён выкарыстоўваўся ў наступным спектаклі, які ставілі «галубкі».

Акцёры Вандроўнага тэатра хадзілі ў асноўным пешатою, неслі за спінамі мяхі з небагатым тэатральным рэквізітам і клункі з тэатральнымі касцюмамі. Гэтыя

клункі з тэатральнай маё масцю ў хуткім часе сталі служыць начным пропускам у Мінск для акцёраў, якія позна вярталіся ў горад са спектакля на яго ўскрайне.

Вясной 1921 года тэатр Галубка пачаў ужо выходзіць за межы горада.

У. Галубок у ролі дзяка
(«Пісаравы іменіны»)

стуллі для сядзення. Першыя месцы каля сцэны займаюць тыя, хто прыйшоў раней.

Акцёраў разводзяць па хатах, каб крыху адпачылі, скрынкі з тэатральным начыннем падвозяць да свірана, вымаюць касцюмы, якія вешаюць на вонкавай сцяне, бо побач каля свірна няма іншага памяш-

Часта на дарогах і пыльных, і брудных, і замеценых снегам ад чыгуначнай станцыі да бліжэйшай вёскі цягнуўся невялікі абоз. У вёску высыпалі авангард тэатра — «перадавых». Яны развешвалі афішы, у свірне ці амбары кіпела работа: добраахвотнікі-хлапчукі падмяталі падлогу — іх абязналі прапусціць на спектакль — вырываюць адзін у аднаго мятулу ці дзяркач, грукочуюць малаткі, стогнуць пілы — будуецца сцэна. На чым сядзець гледачам — пакуль няма. Гледачы прынясуюць з сабою лавы, зэдлікі,

кання. Тут жа, пры святле заходзячага вечаровага сонца, будуюць сцэну і грыміруюць акцёраў. І за ўсім гэтым ўважліва сочаць людзі, бо гэта яны бачаць у большасці ўпершыню.

Спектакль ідзе ў бітком набітым людзьмі памяшканні, якое асвятляецца 2—3 газавымі (керасінавымі) лямпамі. Хлапчуکі займаюць «верхні ярус» — яны сядзяць ці ляжаць на жыватах на тоўстых шырокіх бэльках, якія трymаюць дах. Яны гэта заслужылі!

Пасля спектакля, які перарываўся гучнымі аплодысментамі, глядач заўсёды заставаўся незадаволеным адным спектаклем і казаў: «Добра, але мала».

Гэтае тэатральнае дзеяства амаль заўсёды завяршалася вялікім канцэртам, у праграму якога ўваходзілі выступленні хору, з удзелам тых жа акцёраў, што іграли ў спектаклі, пад кіраўніцтвам Нестара Сакалоўскага*, а таксама мастацкае чытанне, балетныя і музычныя нумары. Нязменным поспехам на ўсіх канцэртах карысталася «беларускае трью»: цымбаліст М. Ліпніцкі, гарманіст У. Галубок, скрыпач М. Лучанок.

«Трупа Галубка» ў першыя гады свайго існавання складалася ў асноўным з рабочых мінскіх прадпрыемстваў, студэнтаў настаўніцкіх курсаў, членаў сям'і Уладзіслава Галубка — яго жонкі і траіх дзяцей.

Ёсць адна характэрная асаблівасць у беларускім народным тэатры — звычай выступаць на сцэне сем'ямі. Так было ў выдатнага беларускага драматурга і акцёра Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (1808—1884). У сваім маёнту Люцынка ён стварыў аматарскі тэатр, які ставіў яго п'есы «Рэкруцкі яўрэйскі набор», «Залёты», «Пінскую шляхту». Акцёрамі былі уласныя дочки і сваякі, іншыя жыхары фальварка.

* Нестар Сакалоўскі (1902—1950) у 1926—31 гг. быў акцёрам і хормайстром Вандроўнага тэатра Галубка. Вядомы як аўтар музыкі Дзяржаўнага гімна БССР.

Ігнат Буйніцкі таксама выступаў на сцэне са сваімі дочкамі ў вандроўнай трупе, якую ён стварыў, у Вільні, Варшаве, Мінску, Пецярбургу, Палівачах, іншых гарадах і мястэчках Беларусі і за яе межамі.

Фларыян Ждановіч разам са сваім братам Антукам, жонкай і дачкою Ірынай увайшлі ў тэатр «Беларуская хатка» на Камароўцы ў Мінску (ён жа — Першое таварыства драмы і камедыі).

Ад хатняга, дваровага, фальваркаўскага аматарскага тэатра да прафесійнай сцэны — такім быў шлях многіх таленавітых беларускіх майстроў сцэны.

У трупу Галубка ў 20-я гады ўваходзілі: сам спадар Уладзіслаў, яго жонка — Ядзвіга Аляксандраўна, троі дачкі — Багуслава, Вільгельміна і маленькая яшчэ тады Людміла (будучая жонка Я. Ціхановіча). Сын Эдуард — будучы літаратуразнаўца і фалькларыст — быў заняты ў тэатры адміністрацыйнай і тэхнічнай працай. У трупе ў той час было 17 асоб. У трупу Галубка прыйшлі мінскія рабочыя — сталяр Баляслаў Бусел, наборшчык Іосіф Крыцкі, ліцейшчыкі завода «Энергія» Шкурдзь і Георгій Бернатовіч, былы петраградскі рабочы-металіст Андрэй Блажэвіч, суседзі — Антон Згіроўскі, Уладзімір Дзядзюшка, Канстанцін Быліч, Апанас Мархель, Міхась Бялевіч, студэнт Уладзімір Сянько, хлопцы з мінскіх рабочых ускраін, у асноўным сыны чыгуначнікаў і іншыя.

У трупе выступалі маладыя таленавітые актрысы Ганна Качынская, Зінаіда Лазарчык, Кацярына Мартыненка, Надзея Клачко, Яўгенія Футарфас, Юлія Флейто, Наталля Круцко. У трупу прыйшлі таксама працаваць людзі ўжо ў гадах, з багатым вопытам аматарскай сцэнічнай працы — Марыя Палікова, Марыя Драздова, былы акцызны чыноўнік Васіль Вазнясенскі. Некаторы час артыстамі трупы Галубка былі беларускія пісьменнікі — Міхась Чарот (Куд-

зелька), Васіль Сташэўскі, Але́сь Дудар (Дайлідовіч), Іларыён Барашка. Вядомая Стэфанія Станюта (1905—2000) сыграла сваю першую ролю ў 16 гадоў у п'есе Галубка «Ганка».

Першыя паслярэваклюцыйныя гады з'явіліся самым інтэнсіўным і самым цяжкім перыядам драматургічнай і тэатральнай дзейнасці Галубка.

Асабліва цяжкімі былі 1921, 1922 і 1923 гады. Пры ўсёй напружанай працы яго і ўсіе яго сям'і сцэна не давала яму мінімальных сродкаў існавання. Ён прымушае шукаць сабе заработка ў канцылярыях наших устаноў. І вось днём мы сустракаем Галубка за бухгалтарскім столом БДУ, а познім вечарам — у клубах Пярэспы, Серабранкі, Камароўкі і г. д. Паўстае пытанне: калі ж Галубок пісаў? А ён пісаў свае п'есы на рэпетыцыях, едучы ў концы і часцей — урывачы свой начны адпачынак, — пісала газета «Савецкая Беларусь» 24 сакавіка 1929 года.

Асаблівай удзячнасці заслугоўвае тэатр Галубка за яго працу на вёсцы: ужо да сярэдзіны 20-х гадоў ён аб'ездзіў усю тагачасную Беларусь, не мінаў самых глухіх яе куткоў. Паводле сведчання перыядычнага

У. Галубок у ролі пана Суринты

Антон Згіроўскі

друку, за більшім існаванням вандроўны тэатр пастаўіў 1500 спектакляў. Ні ў аднаго тэатра свету, магчыма, не было такой напружанай працы, асабліва на пераферьі. Вядомы беларускі тэатральны дзеяч Канстанцін Сянікаў (1896—1965) у сувязі з 15-годдзем тэатра Галубка слушна адзначаў:

Гэта была першая культурная адзінка паслякастрычніцкага часу, якая несла тэатральнае мастацтва ў самыя глухія месцы

Беларусі, гэта быў першы вандроўны тэатр — не толькі ў БССР. Але і ў межах СССР» («Рабочий», 1935, 23 декабря).

Вандроўны тэатр Галубка заязжаў у такія глухія вёскі, дзе жыхары не толькі не мелі ніякага ўяўлення пра тэатры, але ніколі не бачылі цягніка. Ездзілі артысты і зімой. Каб яны не мёрзлі, Галубок забяспечваў артыстаў чорнымі кожухамі і валёнкамі. Трупа Галубка выступала не толькі ў клубах, якія былі ў гарадах і мястэчках, але ў хлявах,aborах, свірнах, пунях, школах, іншых прыдатных памяшканнях для пастаноўкі спектакля.

Любоўцікавасць народадатэатрабылівелізарнымі, а памяшканні, у якіх ладзіліся прадстаўленні, не маглі

змясціць усіх жадаючых, часта здаравалася, што людзі выбівалі аконныя шыбы і дзвёры.

Да пачатку кожнага паказу перад заслонай заўсёды выступаў з прывітаннем да гледачоў Галубок. Гаварыў ён простай, даходлівай мовай. Гледачы вельмі горача прымалі яго і надзвычай уважліва яго слухалі.

З пачаткам калектывізацыі сельскай гаспадаркі ў Беларусі ездзіць па раёнам стала небяспечна. Таму пасля спектакляў артыстаў супраджалі па кватэрах прадстаўнікі мясцовых улад.

На Аршаншчыне аднойчы ў час спектакля «Дыктатура» І. Мікітэнкі стралялі за кулісы ў У. Галубка, але, на шчасце, куля нікога не зачапіла. Час быў вельмі трывожны, бо знадта многіх пакрыўдзіла савецкая улада. Быў выпадак, калі на Гомельшчыне, у вёсцы каля мястэчка Ветка, пасля спектакля і канцэрта артыстаў Вандроўнага тэатра Галубка вывезлі за ваколіцу і выкінулі ноччу з павозак: маўляў, ідзіце самі.

Ветка — цэнтр старавераў з 1695 года. Сюды беглі расійскія стараверы. Вандроўны тэатр неабачліва трапіў у гэты цэнтр рэлігійных фанатыкаў.

Так і пайшлі артысты пехатою да наступнай вёскі, а каб не было сумна і гнятліва, Галубок расцянў свой гармонік. З песняй, як вядома, весялей. На

Уладзімір Дзядзюшка

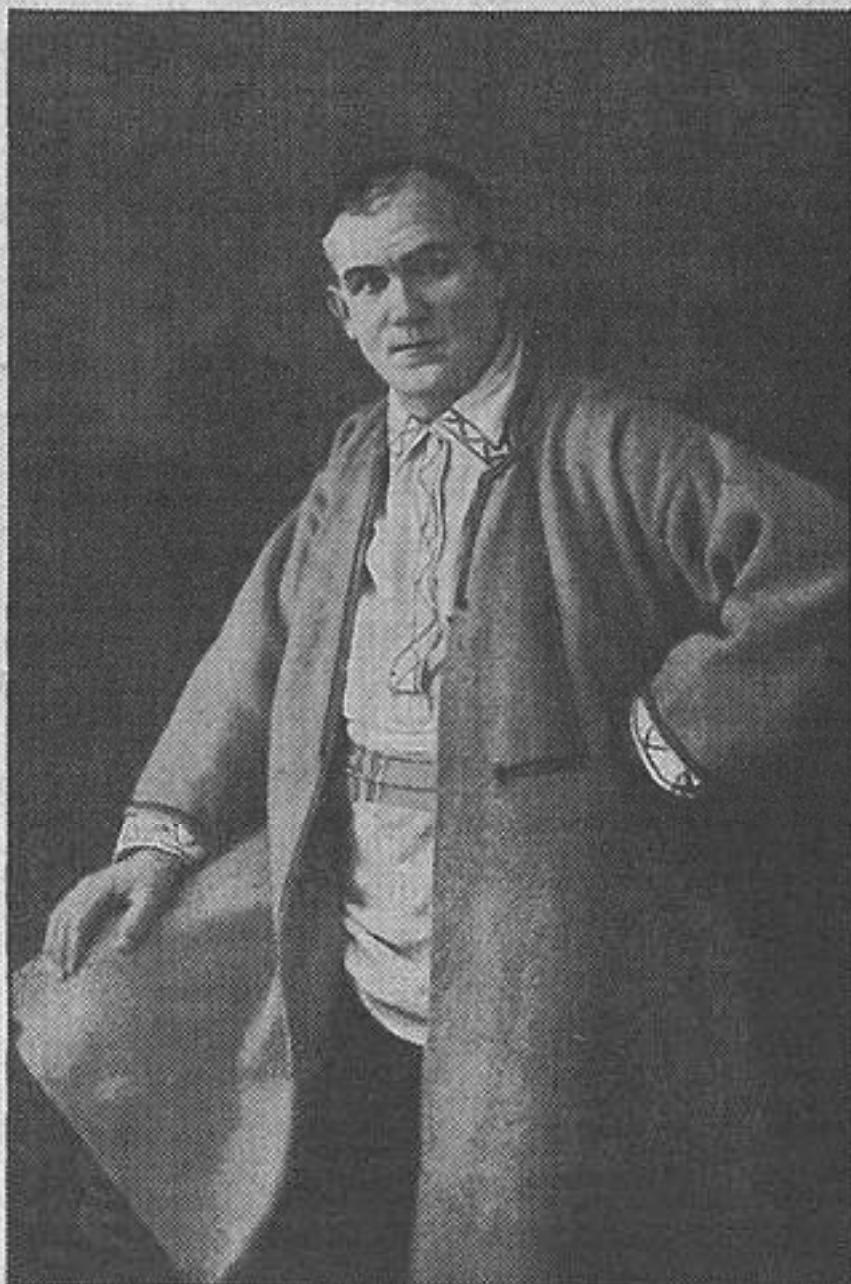
досвітку артысты ўвайшлі ў пасёлак нейкага саўгаса з песняй і музыкай. Праз вокны з-за фіранак на артыстаў пазіралі здзіўленыя заспаныя твары. Выгляд у артыстаў быў незвычайны: усе апранутыя ў беларускія нацыянальныя касцюмы з рэшткамі грыму на тварах. Не было ім дзе і калі разгрыміравацца. Але артыстам было весела: яны шмат смяяліся і жартавалі, хаця ім вельмі хацелася есці. Галубок пайшоў да дырэктара саўгаса за дапамогаю. Артыстаў пакармілі малаком з хлебам, далі адну вялікую падводу, у яе пасадзілі жанчын і яны паехалі ў Ветку. А артысты ішлі пехам 15 кіламетраў.

Актыўная праца трупы Галубка, накіраваная на асвету народных мас беларускіх вёсак, мястэчак і гарадоў прынесла ёй вялікую ўсенародную любоў і павагу, пра што сведчаць сотні лістоў-падзяк, якія былі адрасаваны Галубку і ўсім яго артыстам. Вось адна з падзяк, падпісаная загадчыкам Народнага дома мястэчка Койданава (цяпер горад Дзяржынск Мінскай вобласці):

Ад імя ўсяго працоўнага насельніцтва м-ка Койданава праз газету «Звязда» выносім сардэчную падзяку т. Галубку і ўсёй яго трупе за неаднаразовыя наведванні ім нашага мястэчка. Тав. Галубок сваімі пастаноўкамі ў нас паказаў, што жыве беларускі мужыцкі дух і культура. П'есы Галубка глыбока захапляюць гледача... Дзеючыя асобы — усе нашы сяляне. Тав. Галубок глыбока заглянуў у глыбіню сялянскага жыцця (Абакшонак. Белорусскій театр в деревне. «Звязда», 1925. 10 траўня).

У 20-я — першай палове 30-х гадоў ХХ стагоддзя слава Уладзіслава Галубка грымела па ўсёй Беларусі і за яе межамі. Выходзец з народных нізоў, якога прырода надзяліла вялікім і яркім талентам, ён усе свае

БЕЛАРУСКІ
ДЗЯРЖАЎНЫ ВАНДРОЎНЫ ТЭАТР
ПАД КІРАЎНІЦТВАМ НАРОДНАГА АРТЫСТА ЎЛ. ГАЛУБКА

УЛАДЫСЛАЎ ГАЛУБОК

вады купіны, быццам бы кучаравыя спіны авечак. І туман, як лёгкі вэлюм, засцілае далеч. А гэта Палессе і, магчыма, Мазыршчына, дзе часта бываў Галубок са сваім Вандроўным тэатрам. Тут ні души. Але адчуваецца нябачная прысутнасць чалавека, які пакінуў адзнаку сваёй працы: здаецца, зусім нядаўна тут былі вясёлыя, дужыя, зграбныя касцы; з віламі і граблямі маладзіцы і дзяўчата стагавалі духмянае сена; здаецца, зусім нядаўна сціхлі апошнія мелодыі цудоўнай беларускай песні.

Па шырокай рачной прасторы доўгаю стужкаю плывуць плыты, на якіх ледзь прыкметныя постаці плытагонаў. На нізкім беразе ракі, на шырокім і доўгім поплаве касцы косяць траву. Здаецца, чуваць іх вясёлыя галасы і звон мянташак аб косы. І сцеліца гэтая вясёлая музыка працы па вадзянай роўнідзі ракі, якая жыве гэтымі гукамі, пераліваецца серабрыстымі хвалімі пад цёплым і светлым сонечным небам. Гэта карціна Галубка называецца «На рацэ Бярозе».

У пейзажным палатне «Сакавік» кантрасты халодных ценяю і яркага сонца. Снег намаляваны так, што, здавалася, адчуваецца яго звонкі хруст пад ногамі. Такога пачуцця дамагаўся Галубок нейкім аднаму толькі яму вядомым способам, які цяжка нам, гледачам, перадаць словамі і лёгка, як здаецца, дасягаўся мастыхінам у руках мастака.

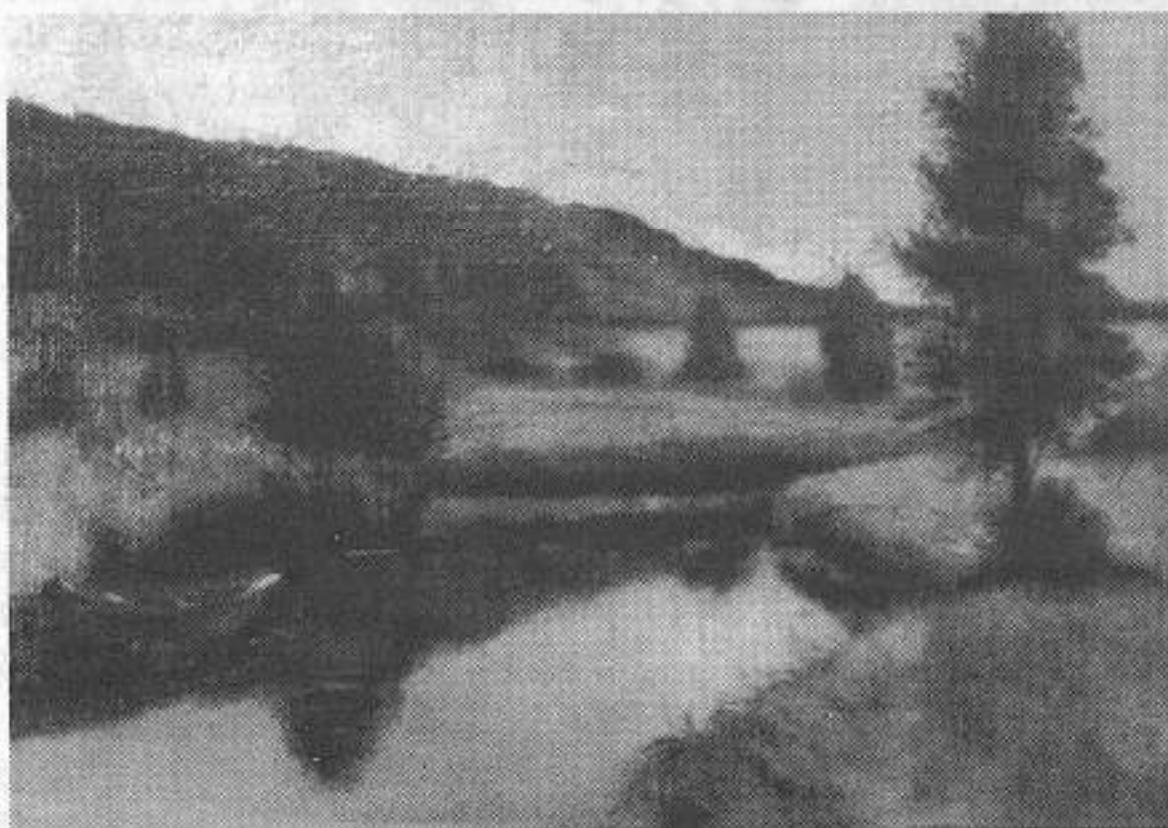
Зімовых краявідаў у калекцыі Галубка было менш, чым іншых. Гэта тлумачыцца тым, што ў яго быў разматус, які не даваў пакою і сур'ёзна стрымліваў працу ў галіне жывапісу ў зімовыя месяцы. Але вядома пра 20 пейзажаў на зімовыя матывы, якія належалі пэндзлю Галубка.

Галубок маляваў спачатку эцюды невялікім памерам, а ўжо пасля павялічваў іх да аднамятровага і большага памера, але ніколі не капіраваў механічна.

Калекты ў Другой беларускай дзяржаўнай труны пад загадам Галубка

Павелічэнне рабіў не з усіх сваіх эцюдаў. Звычайна доўга выбіраў той з іх, які здаваўся яму найлепшым і выразнейшым, парою доўга раіўся з сябрамі і пачынаў працу толькі тады, калі быў цвёрда ўпэўнены ў добраіх якасці.

Пейзаж Галубка «Рака Цнянка»

У першыя паслякастрычніцкія гады складана было даставаць готовыя алейныя фарбы. Таму Галубок сам расціраў фарбы і запраўляў іх у пустыя тубы. Ён любіў маляваць на грубым шурпатым зрэбным палатне, маляваў часцей за ўсё мастыхінам, а не пэндзлем. Паверхня яго алейных карцін заўсёды была, як кажуць, «мазістая», фарбы былі пакладзены густа і тоўста, і толькі здалёк мастацкае палатно бачылася ясна і добра.

Цікавы пейзаж Галубка «Сож». З крутога берага ракі адкрываецца широкая рака, па якой ідзе

ўдалечыні невялічкі буксір, што цягне вялікую баржу, груженую тоўстымі бярвеннямі. З-за павароту з'явіўся белы паразод, нібыта чайка на вадзе. Уеца чорны дымок у блакітнае неба, а пліцы колаў быццам бы чэрпаюць ваду і так старанна, хоць і марудна, бо ім цяжка змагацца з сустрэчным цячэннем шпаркай ракі-красуні. А на вадзе кладуцца крывыя палосы, якія набягаюць на бераг дробнымі пеннымі хвалямі і разбіваюцца аб яго. Гэты пейзаж дэманстраваўся на Усебеларускай мастацкай выстаўцы ў 1926 годзе ў памяшканні былой кірхі ў Мінску.

Невялікі пейзажны алейны малюнак Галубка «Рака Цнянка». Памеры 23×32 сантиметраў. Напісаны ў 1927 годзе. Удалечыне цямнее густы лес. Потым рэдкае кустоўе, злева — праваслаўны крыж. На пярэднім плане нешырокая рака Цнянка. Такой яна цякла каля Мінска ў той час. Густоўе дрэў адлюстроўваецца ў вадзе. Звычайны пейзаж, характэрны для Цэнтральнай Беларусі.

Пейзажныя палотны Галубка дыхалі непаўторным каларытам беларускай прыроды: ціхім задуменным смуткам нашай восені, шчодрым сонцам вясны; бялелі снягамі чароўнай зімы; шумелі залатым калоссем бязмежных палёў улетку. У гэтых палотнах ярка свяціўся незвычайны самабытны талент чалавека з народа. Была ў яго мастацкіх палотнах чароўная непасрэднасць першага ўражання, сагрэтая цёплым пачуццём замілавання, непаўторнымі краявідамі роднай прыроды.

Галубок раіў, што пэзажысту трэба назіраць самае галоўнае і самае цікавае ў з'явах прыроды — ці то буйны вецер, ці драматычнасць аблокаў, ці лірычнасць вясковага разводдзя, — бачыць і назіраць такое, што здараецца не кожны дзень, бо што будзе цікава самому мастаку, тое будзе цікава і пільнаму гледачу.

Галубок у канцы гастроляў свайго тэатра раздаваў на памяць сябрам, паплечнікам і праста незнаёмым людзям некаторыя свае мастацкія творы.

Паводле традыцыі, якая склалася ў тэатры на працягу некалькіх гадоў, у пачатку новага тэатральнага сезона ў фое БДТ-ІІ, ладзіліся выстаўкі твораў жывапісу, якія былі напісаны Галубком за час яго адпачынку.

Вельмі шкада, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны большасць гэтых палотнаў загінула, а іх было вельмі многа. Хіба што толькі ў некаторых дауніх прыхільнікаў жывапісу Галубка нешта засталося з яго твораў, бо, на вялікі жаль, ні ў адным з дзяржаўных музеяў Рэспублікі Беларусь мы не знайдзем ніводнага жывапіснага твора У. Галубка.

Не маюць нічога з твораў Уладзіслава Галубка і яго сваякі, якія жывуць у Мінску, бо ў час пажару ў пачатку вайны згарэла разам з кватэрай усё, што ацалела з ягожывапісных твораў пасля арышту і вобышку супрацоўнікамі НКУС БССР у яго кватэры ў 1937 годзе.

Толькі ў прыватным Старадарожскім музеі выяўленчага мастацтва, які заснаваў у 1984 годзе Анатоль Белы і адкрыты для наведвальнікаў 10 снежня 1999 года, экспаніруеца жывапіснае палатно Уладзіслава Галубка «Рака Цнянка», якое ён напісаў у 1927 годзе. Вось і ўсё, што засталося з карцін Галубка ў Мінску.

Паводле ўспамінаў Таццяны Шашалевіч — жонкі Уладзіміра Дзядзюшкі — калі яны жаніліся, то адну з карцін Галубок падарыў ім і гэтая карціна захоўвалася пасля вайны ў іхній кватэры.

РОДНЫЯ, АРТЫСТЫ, ПІСЬМЕННІКІ, МАСТАКІ ПРА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

Галубок вельмі любіў прыроду, любіў пісаць карціны. Асабліва пейзажы. За горадам, а найчасцей у вандраваннях з тэатрам нагледзіць прыгожае месца, і ледзь пачне світаць — пайшоў маляваць. Яго артысты яшчэ спяць, а ён, вясёлы, бадзёры, піша карціну, каля яго падоўту стаяць дзеци і дарослыя — глядзяць, як на палатне вырысоўваюцца іх родныя краявіды.

Галубок любіў жывёл, птушак, шкадаваў іх. За гады вандраванняў тэатра найбольш ездзілі на падводах. Галубок рэдка калі ехаў, ён амаль усю Беларусь абышоў пехатой. А калі, бывала, яму скажуць: «Няхай бы селі на падводу, у вас жа хворыя ногі, сэрца», ён адказваў: «Я маю добрую вагу, а конь нейкі слабы — цяжка будзе яму».

У нас дома заўжды была якая-небудзь жывая істота. Памятаю, бацька прынёс маленькага зайца. Ён у нас жыў доўга, вырас. Гэта быў разумны заяц, мы яго ўсе вельмі любілі. Праўда, ён абрэзваў ўсіх пакояў шпалеры амаль на паўметра, але мы цярпелі. Галубка ён любіў асабліва і пазнаваў яго па хадзе. Навострыць вушы, і мы ўжо ведаем, ідзе наш бацька.

Доўга, аж пакуль не састарыўся, жыў у нас мудры гусь, жыў вожык, жыла нават сарока. Іх заўсёды прыносіў аднекуль наш бацька. Знойдзе на дарозе хворага або падбітага, ну і нясе дадому.

Ёсць такая цікавая птушка, называецца яна перасмешнік. Яна жыве каля людзей і для людзей. Вось так і Галубок, як тая птушка, заўсёды жыў з людзьмі і для людзей.

*Багуслава ГАЛУБОК,
дачка У. Галубка*

Тэатр аб'ездзіў усю Беларусь, забіраўся ў такую глухамань, дзе ўпершыню бачылі артыстаў. Сіламі сялян і саміх артыстаў хутка майстраваліся прымітыўныя сцэны ў вялікай аборы, тут жа дзе-небудзь паблізу бацька пісаў клеявымі фарбамі дэкарацыі, а за бясплатны праход «публіка» дастаўляла ўвесь патрэбны рэквізіт, і да вечара

ўсё было гатова. Хто ж не мог купіць білет, праходзіў на спектакль бясплатна.

Папулярнасць тэатра расла. На спектаклях людзі плакалі, перажываючы за лёс беларускай дзяўчыны Ганкі, або смяяліся, таксама да слёз, там, дзе высмейваўся пан, ксёндз і ўраднік. Бацька быў на дзіве працавіты, ён ніколі не сядзеў без справы. У паездках, на гастролях, у вольны ад рэпетыцыі час ён пісаў эцюды, маляваў нашу беларускую прыроду — туманы, лясы, рэкі, жытнёвыя палі, балоты і сенажаці, адным словам, усё, што трапляла ў поле зроку мастака.

Вільгельміна ГАЛУБОК,
дачка У. Галубка

Сам Галубок добра ўсведамляў сваю ролю з самага пачатку цяжкага, але пачэснага шляху ў мастацтве і для народа — ён неяк пісаў: «Я щаслівы тым, што, выйшаўшы з рабочых, пралетарскай сям'і, змог прынесці хоць маленьку, невялічкую карысць нашай пралетарскай дзяржаве».

Не ўсякі дзеяч мастацтва можа пакінуць столькі добрых спраў сваім нашчадкам, як гэта зрабіў Галубок. І мы заўсёды будзем ставіць славунае жыццё Галубка як цудоўны прыклад для нашай моладзі на шляху камуністычнага выхавання яе і гарставання ідэйнай сталасці ўсімі сродкамі, у тым ліку і сродкамі савецкага мастацтва.

Яўген ЦІХАНОВІЧ,
беларускі мастак, зяць У. Галубка

Ён быў надзвычай працавіты драматург: стварыў каля сарака п'ес. І, нарэшце, бухгалтар! Так, так, было і такое! Уся бухгалтэрыя знаходзілася ў партфелі, з якім ён баяўся і на мінуту расстацца. Што б ні рабіў Уладзіслаў Іосіфавіч — ён усё рабіў лёгка, свободна, нават з захапленнем. Вялікі самабытны артыст! Па заслугах яму першаму ў рэспубліцы было прысвоена ў 1928 годзе званне — народны артыст БССР.

Любіў іграць на сцэне, іграў многа — амаль у кожным спектаклі. Мы, моладзь, проста дзіву даваліся — адкуль

у гэтага, ужо тады немаладога, чалавека браліся сілы, энергія. Падумаць толькі, іграць вялікую ролю Каравула-ва ў спектаклі «Чужое дзіця» па п'есе В. Шкваркіна, іграць штодзень на працягу двух месяцаў! Такое магчыма толькі дзякуючы велізарнай любові да сваёй працы, да сваёй прафесіі.

У гэтым спектаклі я іграла дачку Каравулава — Маню. У спектаклі «Каварства і каханне» — Луізу, Уладзіслаў Іосіфавіч — яе бацьку Мілера. У спектаклі «Рыкашэт» па п'есе У. Галубка, прысвечанай савецкай рэчаіснасці, ён таксама быў маім партнёрам і яшчэ ў многіх іншых. Гэта былі заўсёды радасныя сустрэчы...

Я заўсёды з вялікай павагай успамінаю і буду ўспамінаць гэтага Чалавека з вялікай літары са щодрым сэрцам, Грамадзяніна, які сумленна і аддана служыў народу, сваёй Радзіме!

Лідзія ШЫНКО,
заслужаная артыстка БССР

Першы спектакль, які мне давялося ўбачыць, — гэта «Плытагоны» па п'есе Галубка. Сама п'еса, яе вырашэнне, манеры ігры выкананаўцаў-акцёраў — на ўсім быў адбітак вялікай непасрэднасці: калі ўжо «страсці», дык «страсці», калі пакуты, дык ужо такія, каб вывернуць душу ў недасведчанага, неспакушанага гледача, для яго тэатр наогул — адкрыццё; калі гумар, дык такі, ад якога чырванелі вушки.

І вось аднойчы ў асені дзень 1925 года да мяне прыходзіць нейкі чалавек у светлым пінжалку, у вышытай беларускім узорам сарочцы, падпяразаны мудрагелістым паяском, у па-заліхвацку заламаным накшталт цірольскага капелюшы, у ботах і заводзіць гаворку аб рабоце ў тэатры. Гэта быў Галубок. Усім сваім абліччам ён чымсьці нагадваў аканома маёнтка дарэвалюцыйных часоў. Ён быў просты, як сам дзень, яго словаў аб неабходнасці майго пераходу да яго ў тэатр былі такія пераканаўчыя, што мне, беларусу па нараджэнню, таксама стала зразумела: так, трэба ісці працеваць у беларускі тэатр. І я стаў артыстам тэатра Галубка.

Гэта была нялёгкая работа. Я адразу атрымаў кучу ролей у яго п'есах. Васіля Хмеля ў аднайменнай п'есе, бацькі ў «Падкідыши», студэнта ў «Ганцы» і шэраг іншых. Тэрміны на падрыхтоўку былі невялікія, таму што трэба было ехаць у падарожжа з паказам спектакляў.

Галубок у тэатры быў усё. Ён і дырэктар, ён і драматург, ён і рэжысёр, і акцёр, ён і мастак-дэкаратар, ён і бухгалтар. У яго былі выдатныя фінансавыя здольнасці, прычым у яго не было ніякага «гросбуха». Усё было больш у галаве, чым у кнігах, усе фінансавыя справы рашаліся вельмі проста: «прыход — расход», а трупа — 30 чалавек — рэгулярна атрымлівала зарплату. І ўсё, што трэба было для спектакляў, заўсёды было. Пытанні аб працы, найму і звольненню рашаў ён сам аднаасобна. Мясцком хоць і быў, але ніякіх прыкмет яго дзейнасці не адчувалася. Трупа цалкам давярала Галубку, таму што ведала яго як чалавека бязмежна сумленнага. Мясцком ведаў, што ён вельмі чулы на чужое гора або радасць, што ён заўсёды паможа, што ён зробіць усё магчымае, каб калектыву лягчэй працавалася і жылося...

Галубок цудоўна мог гаварыць з сялянамі не толькі ў сваіх п'есах, але і тады, калі яму даводзілася выступаць перад прысутнымі з гутаркамі. У яго гаворцы была нейкая своеасаблівая вобразнасць, ён ведаў, як закрануць іх сэрцы, як абудзіць усведамленне важнасці іх працы ў стварэнні новай Беларусі...

Уладзілаў Галубок падарыў мне свае дзве карціны, на-
маліваныя алеем, бо ў дадатак да ўсіх сваіх здольнасцей ён быў яшчэ і добры пейзажыст. Я часта ўспамінаю гэтыя карціны... Досвітак, луг, два стагі сена на першым плане, сцелецца туман, удалечыне пералесак... І другая... Бераг Заходній Дзвіны, круты абрый і далячынь, бясконцая, за-
цягнутая смугой цёплага летняга дня...

Нечым блізкім павявала ад гэтых карцін. Гэта была родная Беларусь, якая нарадзіла і выхавала вялікага чалавека, самабытнага мастака, усёй істотай адданага свайму народу — Уладзіслава Галубка, народнага артыста БССР.

Сцяпан БІРЫЛА,
народны артыст БССР

Сам Галубок, гэты мажны, заўсёды вясёлы і энергічны чалавек з прыемнай усмешкай у вачах, быў выключным па свайму яркаму таленту самародкам з народа. Гэты вялікі талент увасобіў у сабе пісьменніка-драматурга, рэжысёра, акцёра, мастака і нават музыку. Галубок, як і Крыловіч, умела валодаў многімі музычнымі інструментамі і асабліва важным для вандроўнага тэатра баянам. Галубок не толькі выступаў у канцэртах-дывертысментах тэатра, але і акампаніраваў хору Несцера Сакалоўскага, іграў усё, што трэба было па ходу спектакля. Ён з ахвотаю і запалам вёў танцы разам з гледачамі, якія заставаліся пасля спектакля і не хацелі разыходзіцца, захопленыя гасцінным тэатральным прыёмам.

*Яўген РАМАНОВІЧ,
тэатральны дзеяч, драматург, заслужаны артыст БССР*

Галубок быў вельмі таленавіты чалавек. Ён і маляваў, і пісаў, і іграў, і захапляўся музыкай (іграў на гармоніку, гітары). Перад пачаткам канцэрта ці спектакля (там, дзе не было ніякіх умоў, каб паставіць спектакль, — мы давалі канцэрт) Галубок заўсёды выступаў з прамоваю. Ён гаварыў пра тое, што беларускі нацыянальны тэатр яшчэ малады і што ён дзіця Кастрычніцкай рэвалюцыі, што беларускае слова забаранялася царскімі ўладамі, а Савецкая ўлада дала магчымасць гаварыць, вучыцца і ладзіць тэатр на роднай мове. Ён гаварыў проста, даступна, зразумела кожнаму. Яго слова, як зерне, падалі ў добрую глебу.

*Міхась ЛУЧАНOK,
артыст БДТ-III*

...Галубок свядома арыентаваўся на самага масавага гледача, які часта бачыў тэатр упершыню наогул. А вёска дваццатых гадоў была яшчэ пераважна непісьменнай, яшчэ толькі падымалася пасля векавога сну.

Галубкоўская драматургія ахоплівае шырокі круг тэм і проблем. Апрача асноўнай тэмы сацыяльнага канфлікту паміж прадстаўнікамі розных класаў, Галубок выступае ў сваіх меладрамах і як мараліст, і як бытаапісальнік. Да гэтага ліку адносяцца такія п'есы, як «Плытагоны», дзе

аўтар, рассказываючы аб няшчасным каханні плытагона Андрэя да дачкі рэлігійнага яўрэя Янкеля, падкрэслівае шкоднасць рэлігійных забабонаў і нацыянальнай розні. У п'есах «Падкідыш» і «Бязродны» Галубок выступае ў абарону чалавечай годнасці супраць буржуазнай маралі і яе звярыных законаў.

Другім жанрам, які бытаваў у тэатры У. Галубка, як і ў яго драматургіі, быў жанр вадэвіля, вядома, не ў яго «класічным» выглядзе, а ў своеасаблівой галубкоўскай інтэрпрэтацыі.

Алесь ЗВОНАК,
паэт, драматург, тэатразнавец

Асаблівая ўвага ў тэатры надавалася мове — беларускаму слову, з якім увесь яго калектыв больш дваццаці гадоў «хадзіў у народ», у прамым, а не ва ўскосным значэнні гэтага выразу. Сцеражыся, акцёр, калі ты на сцэне, іграючы ту ю ці іншую ролю, па неахайнасці або трафарэту нешта такое прамяmlіў альбо давзоліў сабе «адсябяціну». На мастацкім савеце калектыву тэатра гэта расцэньвалася як незвычайнае здарэнне, і вінаваты атрымліваў адпаведнае пакаранне. І на рэпетыцыях, і ў штодзённым абыходжанні ў тэатры ва ўжытку было беларускае слова, і не дзіва, што гosці з іншых рэспублік, хто хацеў пачуць сапраўдную беларускую мову ва ўсіх яе адценнях, — ішлі на спектаклі «былога тэатра Галубка».

...Мы мелі магчымасць бачыць Галубка-акцёра не толькі на рэпетыцыях, але і быць, часамі, яго партнёрамі на сцэне, у спектаклях. Гэта быў яркі, самабытны талент, яркі акцёр драматычных і харэктэрных камедыйных роляў. Створаныя ім вобразы незабыўныя. Той, хто меў шчасце бачыць Галубка, напрыклад, у ролі Панцюшы-коміка ў «Дыктатуры», да гэтага часу памятаюць яго ігру ў многіх дэталях.

Ён сам прыдумаў сабе грим — гэтакі чубаты чырвонашчокі дзяцюк з велізарнай ружовай кветкай у пятліцы пінжака, падабраў адпаведны касцюм і боты — эхаляўкамі ў гармонічак і з белымі вушкамі, што вытыркаліся з-пад выцяжак. Паясок з чатырма кутасамі — булавешачкамі

Уладзіслаў Галубок. Мастак Яўген Ціхановіч

на канцах быў вельмі важнай дэталлю яго гардэроба. Ён імі і так і сяк пакручваў і ў час заліцання да сваёй нявесты — Парані Макараўны, і на вяселлі, фанабэрачыся перад гасцямі ў цесця.

Язэп СЕМЯЖОН,
беларускі пісьменнік, перакладчык

Неўзабаве пачаўся спектакль «Суд» па камедыі Уладзіслава Галубка. Я і сёння з хваліваннем успамінаю тое ўражанне, якое зрабіў на мяне першы спектакль тэатра. Усё мяне захапляла: падзеі, што адбываліся на сцэне, ігра акцёраў, дэкарацыі, касцюмы, грым і асабліва сам Галубок у ролі сведкі Авечкі, яго гаворка, рухі, хада з кійком у руках. Я, затаіўшы дыханне, глытаў кожнае яго слова. Здавалася, што я трапіў у палон нейкага цудадзея, які рабіў са мной усё, што яму хацелася. Гэты спектакль на ўсё жыццё распаліў у майм сэрцы любоў да тэатральнага відовішча.

Перапынак скончыўся. Зноў празвінеў званок, і на авансцэну выйшаў чалавек у беларускай вышытай кашулі, падпяразаны слуцкім поясам. Іскрыстыя вочы яго агледзелі залу, і Уладзіслаў Іосіфавіч пачаў сваю прамову. Павіншаваўшы дэлегатаў канферэнцыі, ён заклікаў маладзь узяць на ўзбраенне ў сваёй камсамольскай рабоце мастацкае слова, ствараць драмгурткі, якія павінны стаць нашымі сябрамі ў барацьбе за выхаванне новага чалавека — будаўніка маладой сацыялістычнай рэспублікі.

Галубок падрабязна расказаў, як трэба арганізаваць гурткі мастацкай самадзейнасці, душой якога павінна быць камсамольская ячэйка. Ён звярнуў асаблівую ўвагу на падбор п'ес, на іх ідэйна-мастацкую якасць і жывое сцэнічнае ўласабленне драмгурткоўцамі.

Гаварыў Галубок доўга, але ніхто не заўважыў, як хутка прайшоў час. Пасля прамовы мы горача, з пачуццём шчырасці і ўдзячнасці аплодзіравалі Уладзіславу Іосіфавічу. Ён сардэчна развітаўся з намі.

Уладзімір СТЭЛЬМАХ,
тэатральны дзеяч, пісьменнік,
заслужаны дзеяч мастацства БССР

Акцёрскі склад Беларускага народнага тэатра (1926 г.)

У. Галубок самааддана і з захапленнем аддаваў усяго сябе свайму дзецишчу — тэатру. З невычэрпнай энергіяй і энтузіязмам ён мог рэпеціраваць цэлы дзень, а вечарам, як ні ў чым небывала, іграў у спектаклі. Ён прысвяціў сваё мастацтва народу і сам з гушчы народнай чэрпаў новыя тэмы для сваёй творчасці. Ён заўсёды быў поўны планаў і ідэй. Асабліва яго цікавілі беларускія аўтары і іх п'есы.

У яго было дзівоснае пачуцце таго, як будзе прымацца спектакль і ці будзе ён мець поспех. Хоць дзесяць чалавек маглі сцвярджаць, што глядач не пойдзе, а Галубок гаварыў адваротнае, і сапраўды глядач ішоў на спектакль. Галубку давяралі, яго ведалі.

Я добра памятаю гэтага цудоўнага чалавека. З ім заўсёды было цікава.

Самародак... Рознабакова адoranы чалавек, ён імкнуўся і акцёраў сваіх выхоўваць усебакова. Некаторыя з іх па яго ініцыятыве займаліся ў студыі выяўленчага мастацтва, а некаторыя нават выстаўлялі свае жывапісныя работы. Акцёраў сваіх У. Галубок ведаў вельмі добра, ведаў іх магчымасці і ў рабоце ніколі не навязваў свайго бачання, а заўсёды ўлічваў асобу выкананіцы.

Як правіла, час для падрыхтоўкі спектакляў у тэатры Галубка быў абмежаваны, і таму ў працэсе рэпетыцый вырашаліся і ўзаемаадносіны персанажаў, і сцэнічнае ўвасабленне ўсёй п'есы.

Уладзіслаў Іосіфавіч заўсёды ўважліва слухаў усе заўвагі з боку выкананіцы, але неяк моўчкі, нібы незаўважаючы іх. А праз некаторы час, праверыўшы іх на справе, даваў той ці іншы адказ. Вельмі дружна ў гэтым сэнсе ён працаваў з Ф. Ждановічм. Іншы раз яны, спыніўшы рэпетыцыю, доўга спрачаліся, разбіралі тыя ці іншыя задачы.

*Аскар Марыкс,
графік і тэатральны мастак,
народны мастак БССР*

Не таюся, што падчас на спектаклях тэатра Галубка мне прыходзіла ў галаву думка: а ці не залішне клапатліва падтрымліваецца на сцэне яго тэатра падкрэсленая прастата? Цяпер я разумею, што і гэтай прыхільнасцю да

мудрай прастаты Галубок аказваў роднаму мастацтву не-ацэнную паслугу. Дзякуючы ёй, усе іншыя тагачасныя тэатры, якія ахвотна захапляліся ўсялякімі навацыямі або модай, мелі перад сваімі вачымі жывы кантраст. Тэатр Галубка стрымліваў іх ад фармалістычнай вытанчанасці, ад напышлівага «бліскучага» скамарошніцтва. «Крывізну» свайго люстэрка яны бачылі іншы раз у парадунні з праудзівасцю адлюстравання жыцця ў рэалістычных формах, якое нёс галубкоўскі тэатр.

Я ганаруся тым, што мне разам з Уладзімірам Крыловічам і Кацусём Саннікам, Фларыянам Ждановічам і Іванам Ахрэмчыкам, Эдуардам Самуйлёнкам і Аскарам Марыксам, няхай сабе і кароткі час, але ўсё ж давялося пабыць «галубкоўцам». Так, гэта была садружнасць, сяброўства энтузіястаў, працаўнікоў, нават асмелюся сказаць, падзвіжнікаў.

*Заір АЗГУР,
народны мастак БССР, народны мастак СССР,
Герой Сацыялістычнай Працы*

Усіх нас, каму давялося працеваць побач з Галубком, здзіўляла яго незвычайная працаздольнасць і нястомнасць. Вымушаны ўдзень выконваць работу «на службе», бо тэатр у той час яшчэ матэрыяльна не забяспечваў яго немалую сям'ю, вечары ён праводзіў на рэпетыцыях або спектаклях, а ўначы пісаў свае п'есы. Фізічнае і эмацыйнае напружанне яго было каласальным. Але ніколі мы не бачылі Галубка панурым, стомленым. Заўсёды ён быў «у гуморы», гаваркім, жартаўлівым, для кожнага знаходзіў сяброўскае і бадзёрае слова, трапнью прымайку. Дарэчы, ведаў ён іх безліч. Для ўсіх Галубок быў прыкладам сапраўднага падзвіжніка, самаадданага служэння мастацтву, той справе, якая была патрэбна народу, быў узорам сумленинасці і бескарыслівасці...

Слава пра Галубка і яго тэатр перасягнула далёка за межы рэспублікі. Вось адзін з прыкладаў: у Ленінградзе пры Беларускім Доме асветы ў 1927 г. быў створаны самадзейны драмкалектыў, які насіў імя У. Галубка. Ён ставіў спектаклі як на сваёй сцэне, так і ў рабочых Дамах

культуры Ленінграда. У рэпертуары драмкалектыву быў і галубкоўскі «Суд».

Галубок любіў выступаць перад гледачамі з прамовамі, з палітычнай інфармацыяй аб бягучых падзеях, з гутаркамі на антырэлігійныя тэмы. У часе гастроляў на вёсцы такія выступленні зрабіліся трывалай традыцыяй. Прамовы Галубка вызначаліся рэвалюцыйным запалам, яны кликалі на барацьбу за новы быт, за пераадоленне перажыткаў мінулага.

*Міхась ГРЫНБЛАТ,
этнограф, фалькларыст*

ПАСЛЯСЛОЎЕ

Уладзілаў Галубок сваімі драматургічнымі творамі актыўна ўмешваўся ў тагачаснае жыццё беларускага народа, імкнуўся глыбока аналізаваць жыццёвую з'явы. Па сваёй сацыяльнай і філасофскай накіраванасці п'есы Галубка былі сугучны пачуццям беларускага народа. У п'есах Галубка, былі пераканаўча паказаны неадольнасць ідэй новага грамадскага ладу.

Для п'ес Галубка было харктэрным вылучэнне на першы план грамадска-выхаваўчых, ідэалагічных функцый, што было абумоўлена не толькі новай эпохай, але і цеснай сувяззю драматурга з традыцыямі беларускага нацыянальнага фальклору. Менавіта ўстаноўкай на даходлівасць і грамадскую дзейнасць яго твораў тлумачыцца і выбар тэмаў, і даходлівасць форм драматургічных твораў Галубка.

Жыццёвая канкрэтнасць, дакладная псіхалагічная абмалёшка персанажаў, значнасць канфліктаў, натуральнае спалучэнне высокага і будзённага, часам нават смешнага абумовілі мастацкую праўдзівасць і пераканаўчасць станоўчых вобразаў у яго драматургіі.

Гасцёўня Уладзіслава Галубка (Мінск, вул. Стараўленская, №14)

39 п'ес У. Галубка

- «Акрываўлены падатак» («Праменъчык шчасця»)
«Апошняе спатканне» (1917)
«Бабы-ліхадзейкі» (1922)
«Белая зброя» («Рыкашэт») (1933)
«Белы вянок» (1921)
«Былое»
«Бязвінная кроў» (1918)
«Бязродны» (1919)
«Вар'янт»
«Васіль Хмель»
«Ветрагоны» (1919)
«Ганка» («Ні тая, ні другая») (1920)
«Дарагія госці»
«Дваяжэнцы»
«Душагубы» (1921)
«Жаніхі»
«Забыўся падперазацца» (1917)
«Завяўшыя кветкі»
«Залаты бог»
«За мураванай сцяной»
«Іскра былога кахання»,
«Князь Качэргін»
«Краб» (1927)
«Культурная цёшча»
«Ліпавічок» (1918)
«Ліхадзеі»
«Людзі»
«Мужычае шчасце»
«На курорце»
«Падкідыш»
«Пан Сурынта» (1923)
«Патэнтавы кум»
«Пінская мадонна» (1927)
«Пісаравы імяніны» («Хвароба ў добрым здароўі», «Залёты дзяяка») (1917)
«Плытагоны» (1923)
«Помста»
«Праменъчык шчасця» («Госць з катаргі»)
«Суд» (1920)
«Фанатык» (1922)

ЛІТАРАТУРА

Адхінуўшы заслоны часу... Успаміны пра Уладзіслава Галубка (Склад. Г. Марчук). Мінск: «Мастацкая літаратура», 1979. — 128 с.

Атрошчанка А. Уладзіслаў Галубок. Мінск: «Навука і тэхніка», 1969.

Войцікава Л. Справа дзён, даўно мінульых: Да 60-годдзя трупы Галубка. // «Тэатр», 1980, № 6.

Галубок У. Драматургія, паэзія, проза, публіцыстыка. Мінск, 1983.

Галубок У. Апошняе спатканне: вершы, апавяданні, п'есы. Минск, 2007.

Завадская І. Яму не было замены..: Пра Уладзіслава Галубка // «Роднае слова», 2002, № 5, с. 72—76.

Замкавец У. Жыццё, абарванае куляй // «Полымя», 1993, № 8, с. 138—145.

Звонак А. Уладзіслаў Галубок. // Слова пра майстроў сцэны. Мн., 1967.

Карабанава Л. Драматургія Уладзіслава Галубка. Мінск: «Навука і тэхніка», 1982. — 128 с.

Сабалеўскі А. Тэатр Уладзіслава Галубка // «Роднае слова», 2007, № 5.

Семяновіч А.А. Гісторыя беларускай драматургіі: 1917—1955 гады. Мн., 1990.

Яцухна В. Аднаактовыя п'есы Уладзіслава Галубка // Беларуская літаратура [зборнік артыкулаў]. Вып. 17. Мінск, 1989, с. 84—91.

ЗМЕСТ

Уступ	3
Біяграфічны нарыс	4
У. Галубок – празаік і паэт	17
Уладзіслаў Галубок — драматург	25
Ад вандроўнай трупы да дзяржаўнага тэатра	34
Галубок — мастак	43
Родныя, артысты, пісьменнікі, мастакі пра Уладзіслава Галубка	49
Пасляслоёе	60
39 п'ес У. Галубка	62
Літаратура	63

Научно-популярное издание

МАРЦІНОВІЧ Алесь
УЛАДЗІСЛАЎ ГАЛУБОК:
ПЕРШЫ НАРОДНЫ АРТЫСТ БССР

Ответственный за выпуск Ю. Г. Хацкевич

Подписано в печать 25.06.2013. Формат 70 × 90 $\frac{1}{32}$.

Бумага офсетная. Печать офсетная. Усл. печ. л. 2,34.

Уч.-изд. л. 1,74. Тираж 1500 экз. Заказ 2101.

ООО «Харвест». ЛИ № 02330/0494377 от 16.03.2009.

Ул. Кульман, д. 1, корп. 3, эт. 4, к. 42,

г. Минск, Республика Беларусь

E-mail: harvest@anitex.by

Республиканское унитарное предприятие

«Издательство «Белорусский Дом печати».

ЛП № 02330/0494179 от 03.04.2009.

Пр. Независимости, 79, 220013, г. Минск, Республика Беларусь.

АГУЛЬНЫ СПІС

(у ім 92 асобы, трэба вылучыць яшчэ 8)

- Азгур** Заір, Альхімовіч Казімір, Аляхновіч Францішак, Андрыёлі
Міхайл, Арсеннева Наталля
- Багдановіч** Максім, Багушэвіч Францішак, Баршчэўскі Ян, Бітэль
Пётра, Брыль Янка, Бузук Пётра, Буйла Канстанцыя, Буйніцкі
Ігнат, Быкаў Васіль, Бядуля Змітрок, Бялыніцкі-Біруля Вітольд
- Вайніловіч** Эдвард, Верас Зоська, Вітан-Дубейкаўскі Лявон
- Галубок** Уладзіслаў, Гараўскі Апалінар, Гарэцкі Максім, Гарэцкі
Гаўрыла, Геніюш Ларыса, Глебаў Яўген
- Доўнар-Запольскі** Мітрафан, Драздовіч Язэп, Дубоўка Уладзі-
мір, Дунін-Марцінкевіч Вінцэнт
- Ельскі** Аляксандар, Ермаловіч Мікола
- Жэбрак** Антон, Ждановіч Фларыян, Жылка Уладзімір
- Каганец** Карусь, Канчэўскі Ігнат, Караткевіч Уладзімір, Карловіч
Мечыслаў, Карскі Яўхім, Кіркор Адам, Колас Якуб, Конан
Уладзімір, Кулік Яўген, Купала Янка
- Ластоўскі** Вацлаў
- Манюшка** Станіслаў, Маўр Янка, Мележ Іван, Міцкевіч Адам,
Мулявін Уладзімір, Мялешка Міхайл
- Нарбут** Тэадор, Наркевіч-Ёдка Якуб, Насовіч Іван, Нікіфароўскі
Мікалай
- Орда** Напалеон
- Паеўскі** Міхайл (Мельхісэдэ́к), Пануцэвіч Вацлаў, Пашкевіч
Элаіза (Цётка), Пташук Міхайл
- Раманаў** Еўдакім
- Сачанка** Барыс, Сваяк Казімір, Селяшчук Мікалай, Сергіевіч Пё-
тра, Смоліч Аркадзь, Станкевіч Адам, Станкевіч Янка, Станюта
Стэфанія, Стральцоў Міхась, Сыракомля Уладзіслаў, Сыс Ана-
толь, Сядура Уладзімір
- Тарас** Валянцін, Тарыч Юры, Ткачоў Міхась, Тураў Віктар,
Тышкевічы Канстанцін і Яўстафій, Тэраўскі Уладзімір
- Уласаў** Аляксандар, Улашчык Мікола
- Хруцкі** Іван
- Цвікевіч** Аляксандар
- Чарняўскі** Міхась, Чачот Ян
- Шукевіч** Вандалін, Шчакаціхін Мікалай, Шырма Рыгор, Шэйн
Паўла
- Эпімах-Шыпіла** Браніслаў
- Янчук** Мікалай

Уладзіслаў Галубок стаіць трэці злева. У цэнтры сядзіць
Аляксандар Уласаў. Апошні з правага боку – Янка Купала

ISBN 978-985-18-2126-2

9 7 8 9 8 5 1 8 2 1 2 6 2

Уладзіслаў Галубок (1882—1937) – беларускі пісьменнік, драматург, рэжысёр, акцёр і мастак. Самавук, які напісаў каля 40 п'ес на сацыяльныя, бытавыя і гістарычныя тэмы. У 1928 годзе У. Галубок першым атрымаў ганаровы тытул народнага артыста БССР, але праз дзесяць год стаў ахвярай сталінскай вайны з народам. Сёння яго п'есы зноў на сцэне...